

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Беларуская грамадзкая думка

Характары звязка: адсутнасцю ад пэрсаналі і альтэрнатыўны асоба на беларускім палітычным попі мае шанцы хутка набраць рэйтынг. Хто зловіць феномэн «выбуховага рэйтынгу»? Карэспандэнт «НН» гутарыць з прафесарамі сацыялігі Андрэем Вардамацкім. Старонка 4.

Калі не Мілінкевіч, дык хто?

ТЭНДЭНЦЫ

Падвойны страх

Тэракты ў Віцебску: новыя вэрсіі. Старонка 2.

З УСЕЙ КРАІНЫ

Магілёў вяртае ратушу

Магілёўскія ўлады адновячыць сымбал самакіравання. Прыхым гаворка не пра рэстаўрацый, а пра адбудову «з нуля». Старонка 7.

З УСІХ СТАРОН

Польша збочыла направа

Беларуская палітыка Варшавы стане больш жорсткай. Пішь Іміцер Дрыгайла. Старонка 11.

КУЛЬТУРА

Слуцкі пояс шагідкі

Праз многа гадоў беларускія дзеці будуць гуляць у Джэці, чытаючы яе верши замест лічылак. Піша Аляксандар Фядута. Старонка 9.

ГІСТОРЫЯ

Дубравенкі крывавыя берагі

На штайві рапчуць ў Магілёве ў 1942 г. адбылася найбуйнейшая прыродна-тэхнагенная катастрофа ў гісторыі Беларусі. Старонка 17.

ЛІТАРАТУРА

Сто пудоў адзіноты

Новыя вершы Андрэя Хадановіча. Старонка 20.

ІНФАРМАТАР

На вучобу ў Амёрыку

З 20 найлепшых ВНУ сьвету 17 — амёрыканскія. 70% усіх сучасных лірэзратў Нобэля працуць у ВНУ ЗША. Як атрымаць амёрыканскую адукцыю? На ўласным досьведзе раіць Андрусь Храпавіцкі. Старонка 21.

Сцэнары Кангрэсу дэмакратычных сілаў. Старонкі 3—5.

Патрабую сваё!

Многія чытачы скардзяцца, што стала цяжка купіць «НН» у шапіках. Рэч у тым, што дзяржаўным распаведніцкім арганізацыям забаронена павялічваць колкасць асобнікаў «НН» у продажы. Улады спрабуюць падперці кіем гару — стрымаваць нацыянальнае становленне Беларусі. Што рабіць чытачам? Ласкава прасіце кіскёрак заказаць больш асобнікаў газеты. А таксама — падпісвацесь! Гэта можна зрабіць на любой пошце. Падпісны індык «НН» 63125. Падпіска каупіце 4510 рубліў у месяц. Падпіска на шапікі «Белсанідарку» танынейшай: 3440 руб. на месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі праўдзівай інформацыі і вострых каментараў штотыдзену.

Экспартны апакаліпсіс

Захад вывучае сцэнар увядзення эканамічнага эмбарга супраць Беларусі.

Афіцыяльны эканаміст ў адзін голас называе «НН» Расеку галоўным эканамічным партнэрам Беларусі. Аднак варта прачытаць аналітычную спрапавадзчу «Залежнасць беларускай эканомікі ад

славацкім Інстытутам грамадзкай дыпліматіі «Понціс». Экспэрты палічылі за лепшае не афішаваць сваіх імёнаў, што цалкам зразумела. Іхня праца фактычна зьяўляецца сцэнаром разыўіцца падзеяў у выпадку увядзення Захадам эканамічнага эмбарга ў дачыненіі да Беларусі.

Працяг на старонцы 6.

Мілінкевіч ня хоча сягнуць рызіну

Лідэры апазыцыі падпісалі супольную дэкларацыю аб гатоўнасці працаўцаў у адзінай камандзе.

старонка 5

Казулін зоймецца палітычным турызмам

Лідэр сацыял-дэмакратаў ня возьме ўдзелу ў Кангрэсе, бо ў гэты час будзе знаходзіцца ў Лёндане.

старонка 3

Юлія Цімашэнка з выгляду і Маргарэт Тэтчэр па розуме

Апітанье «НН»: якім павінен быць кандыдат у прэзыдэнты ад апазыцыі?

старонка 4

28 верасня «НВ» атрымала лісты з саюздрукаў і друкарні «Чырвоная зорка»: адзін штодзённы незалежны газэцэ краіны адмаяліоўць у друку й распаюсьдзе з каstryчнікам.

«Народная воля»: драматычны дні

Паводле словаў намесніцы рэдактара «НВ» Святланы Калінкінай, лісты з «Саюздрукаў» напісаныя нібы пад камірку: «З нам разваралі дамовы ў «сувязі з публікацыяй у СМІ матэрыялаў, якія супраць закана даўству».

Друкарня ў дамове спасалася на запазышанасці: «НВ» не сплаціла за друк 2 млн руб. Калінкіна лічыцца гэту падставу несур'ёзной: «Было такоё, што мы разычляваліся з друкарні адразу за цэлы месец. Але тут узыніка проблема, ба ў нас гэтым днямі забікавалі рахунак».

27 верасня газета звярнулася да грамадскасці з просьбай дапамагчы сплатыць 100 мільёнаў рублёў камітэцізаціі лідера Ліберальна-дэмакратычнай партыі С. Гайдукевічу ў аднаведніцы з рагшэннем суду. У адваротным выпадку газета можа спыніць выхад. Яе маёмыцы апісаныя, арыстраваная папера. Банкаўскі рахунак «НарВол» забікаваны. У мінуну раз, калі над газетай навіс штраф па справе Рыбакова, яе выручылы расейскія бізнессоюзы беларускага пакоджання. Але тады сума была ўдвая меншай.

Паводле апісанак праваабаронцаў, аргументы С. Гайдукевіча ў судзе не былі пераканаўчымі, а сума штрафу неадкладная. Тым не менш, абскардзіць рагшэнне не ўдалося.

У выдання ёсць магчымасць выйсці ў чацвер і пятніцу, 29 і 30 верасня. Як сітуацыя будзе разывавацца далей, невядома.

Уладамір Някляеў заснаваў «Народны воляй» па варыянце «БДГ» і па варыянце «Товарыца». Першым адрозні ёсць варыянты распаўсюду. Другім дазволілі захаваць падпіску. Ціжка сказаць, што менш пакутліва.

Як жа ўлады збаяліся згуртаванія апазыцыі, калі ў дзені Кангрэсу руінуюць апошнія бастыёны свабоды слова ў краіне.

AIII

Падвойны страх

Выbuchі ў Віцебску стварылі паніку нацыянальнага маштабу. Піша Алеся Кудрыцкі.

Паўмесяца таму ў мэтро давялося чуць, як жаночы голас з узмадзельнікам заклікаў пасажыраў быць пільнымі і паведамляць міліцыі пра пакінутыя без нагляду роцы. У мэтро традыцыйна гэрлактаваў. «Якія тэракты ў мірнай Беларусі? — падумалася. — Наганіночь паніку на пустым месцы». Як выявілася, не на пустым.

14 верасня на вуліцы Леніна ў цэнтры Віцебску адбўся выбух. Два мінікі былі парапенныя. 22 верасня — яшчэ адзін выбух, зноў у Віцебску, таксама ў цэнтры, на той самай вуліцы Леніна. Гэтым разам парапенныя — больш за тры дзесяткі. Шасыці асоба давялося рабіць тэрміновыя аперациі, каб выратаваць жыцць.

Калі рэакцыйны людзей на першыя выбухі было зблъшчага зьдэшліенные ды пераупад, відк на другі — амаль паніка. Звязаліся чуткі пра тое, што насамрэч выбухуна не ада бомба, а некалькі, што колькасць парапенных нашмат большая, ёсьць забіты. Началіся тэлеканаваны ў міліцыю пра закладенную выбуху. Гэтыя дакладалі да стацыі — увечары наступнага дня на рагу вуліцы Залатая Горка і Казлова было націптуема міліцэйскія стужкі. Сапёры ў скафандрах асьвіржаны аглідаціі аглідаціі вялікія чорныя плястыкавыя мяч, які стаяў ля пешаходнага пераходу. Нарапіту мяч валяўся там, дзе яго і адшукалі — з пракоры ў плястыку вывалилася жоўтая лісціца.

Магчыма, нехта пачаў наўмысна распустаць тыя плёткі, але найхутчыя юны звязаліся *нармальнай* рэакцыйныя людзей на *ненормальную* асвяленыя падзеі ў афіцыйных мэдых — праз некалькі гадзінай пасля выбуху навіны тэлебачання пра падзеі ў Віцебску маўчали (падзеі дніў быў з'езд БРСМ), і толькі радиё даваў скупую інфармацыю.

Адны віцбічыя кахуць пра тое, што выбух — гэта «разборкі» паміж этнічна-мафіезнай групouкамі. Найчасцей узгадваюць азэрбайджанцаў і цыганоў. Іншыя сыньвяджаюць, што горад даўнім-даўно падзелены, і крым-національна съеду шукаць на варта. Міліцыя адкінула вэрсю тэракту, і кажа пра «злоных хулиганаў». Па-

водле яе сыцверджанняў, бомба была зроблена неірафаційна. І я выключана, што выбух — спраўа рухвар'ята, чые дзеяньні ўзогуле немагчыма патлумачыць звычайней лёгкай.

Віцебская выбухі паказалі, што славутая беларуская стабільнасць ды спакой — фікцыя. Патрабна толькі імгненне, каб ад іх не засталося і съеду. Папяўлянцы ўзлады эта не спрыяе. Праўда, у дубатэрміновай прэзенцітыве выбухі, хто б ні быў іх «гутарам», могуць дапамагчы дзяржаве ўзмініць рэпресійную машыну. Віцебская міліцыя ўжо папярэдзіла, што будзе праводзіць асаўтысткі дагледаць падрозных. У горад уведзеныя дадатковыя сілы аховы парадку з сабакамі. У кватэрах шэрту маладых віцебскіх актыўістаў апазыцыі праведзеныя ператрусы. Ни выключана, што арганізатаў выбуху ў Віцебску будуть шукаць бясконы, як амэрыканцы бэн Ладзіна — напалочаным грамадствам лягчай кіраўца. Калі, вядома, страх не пераасыць ў злыдцы.

Уладзімер Някляеў (на фота) вылучаны на пасаду старшыні Беларускага ПЭН-Цэнтра замест Лявона Баршчэўскага, які адмовіўся балітавацца на другі тэрмін. Сход аўтарытэтнай пісменніцкай арганізацыі адбудзеца ў чацвер.

ВАДЗЯНІК НЯМІСКІ

НараДА! ДА! «ДАжынак»

ПАЭМА

Учора на аўтобусным прыпынку Чүў пагалоску, быццам за «Дажынкі». Піць гародоў спрачліся, Ды якія ў ні намагаліся, А перамог соўгас «Пустыя Крынікі».

Вёй рэй на сходзе кіраўнік мясцовы — Былы, дарэчы, прарашчык вайсковых, — Ні лез па слова ў ѿшынь, Даваў, як траба, у карашэн. Вось у скарце тэкст яго прамовы:

Працяг на старонцы 19.

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Не забудзьцеся ўключыць тэлевізар

Канал «Эўрапей» падрыхтаваў шэраг праграмаў па беларускай тэматыцы. У запісе перадачаў бралі ўдзел беларускія палітыкі і дзеячы культуры. Расклад перадач наступны:

Пятыніца (30.09) — 12:15, 16:15
Субота (01.10) — 10:45, 19:45, 21:15, 01:15
Нядзеля (02.10) — 8:45, 14:15, 20:15, 02:45
Панядзелак (03.10) — 12:15, 16:15
Аўторак (04.10) — 12:15, 16:15, 22:45
Серада (05.10) — 12:15, 16:15
Чацвер (06.10) — 12:15, 16:15, 22:45

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА АПАЗЫЦЫІ

Штрафы хай будуць як уклады

Чыгтаю ў газэце: «Марына Багдановіч пакарана штрафам з 3 млн 825 тыс. руб.». І таксама прэтрычна штонумар. Такі руки могуць апушыцца.

Улада выкарстоўвае штрафы як спосаб задушыць іншадумства. Маю прапанаву, каб у праграме дэмакратычнага кандыдата быў наступны пункт: «Усе несправядлівыя палітычныя матываваныя штрафы пасля майго прыходу да ўлады будуть ахвяраваныя рэпартэрам кампенсавання». Каб людзі, якія дарога плаціць за сваю грамадзянскую пазыцыю, успышали яго як бестарміновы банкаўскі ўклад, па які можна будзе прыўсіць пасыльны змены ўлады на новую, што будзе шанаваць законы і прынцыпы чалавека. Мэханізм вяртанияўраожай можа быць тэх. Чалавек звыльняецца ў суд, каб абескардзіць дайнейшыя прысуды. Суд пераглядае справу і, калі прысуд прывягаеца на судзьдзі і прокурора, што наклалі несуўмірны штраф. Яны ж кіруюцца ізрактыўнымі інтарэсамі, несправядлівымі палітыкамі. Каб сотні людзей, што пакутоўці, былі позні: «Грошы міне вернуцца, а калі я не даяцца на дзягту дна, то вернуцца маі дзеяньні».

Мікола Вус, Жодзіна

Іншыя лісты з пошты Рэдакцыі на старонцы 14.

Новы «ARCHE»

ПЕТРА РУДКОЎСКІ Нацыянальны дыскурсійны і лібралістычны мадэрн. Пасыльлюэ «Імяецкі хвалі»

MIKOLA KACUKI Няўянічы фокусы незалежнай сацыялігі

ЮРЫ ЧАВУСАЎ Рэвалюцыя і антырэвалюцыя

MIХАСЬ ТЫЧЫНА Весткі з паралельнага сусвету

АЛЯКСАНДРА ФЯДУТА Дабраславэцьні гарбачоўскі час

АНДРЭЙ ВАШКЕВІЧ, ДЗЯНІС НАРЭЛЬ Сымон Якавюк: адраджэнец, спэктакліст, манархіст і савецкі дывэрсант

ВІКТАР ЖЫБУЛЬ Футурист Пятрусь Броўка

АЛЯКСЕЙ БАЦЮКОЎ Уся праўда пра горад Бобер

ГАБРЫЕЛЬ ГАРСІЯ МАРКЕС Каханьне падчас халеры

Птыцайтесь ў книгарнях

Хто зловіць фэномэн «выбуховага рэйтынгу»?

Улада дзейнічае філігранна

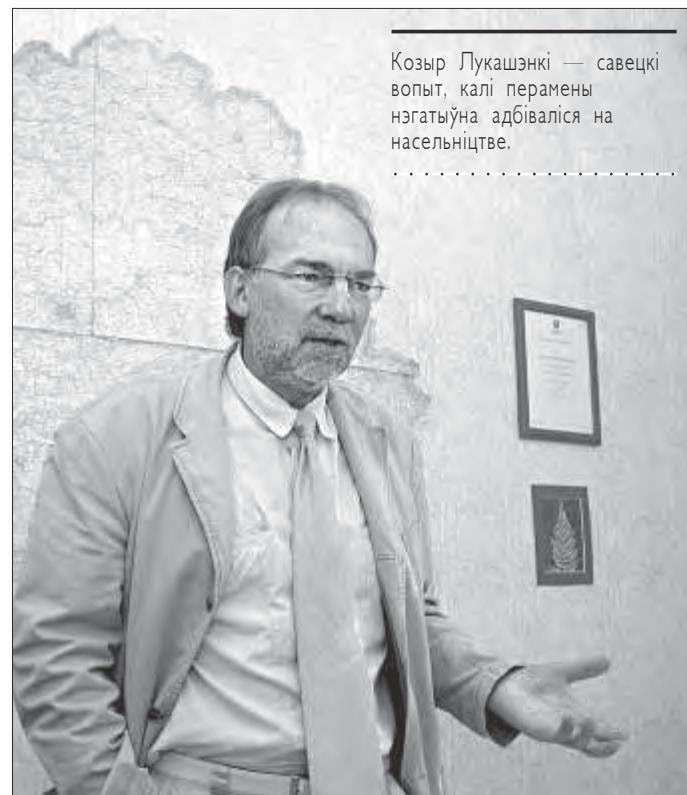
«НН»: Якога кандыдата прагне беларуска грамадзтва?

Андрей Вардамацкі: Ёсьць два тыпы рэакцыі грамадзкай думкі на лідэра краіны. Гэтая тыпы не звязаныя спэцифічна беларускім, бо ўласнай для любой краіны. Першы — рэакцыя ў выглядзе яшчэ больш монгата прайўленнія той найбольш харектэрнай якасці, якая прысутнічае ў лідэру пэўнай краіны. Калі гэта чалавек яшчэ рэзкі, то на змену яму мусіць прыйсці яшчэ больш рэзкі чалавек. Калі гэта чалавек ращучы, перамагчы яго можа чалавек яшчэ больш ращучы. Другі тып — рэакцыя процілеглascыці. Калі лідэр звязаныя чалавекам рэзкім па характеристы, на змену яму мусіць прыйсці мяккі чалавек. Калі лідэр апэлюе да шырокіх колаў грамадзтва і размаўляе праўстай мовай, дык павінен прыйсці чалавек, які размаўляе больш вытанчанай мовай. Гэтая дзве варыянты — агульная заканамернасць, якая пашираецца ў Беларусь.

Для беларускай грамадзкай думкі харектэрныя дзве рэчы. Першае — стомленасць ад пэрсаналі. Гэта тут не ў канкрэтнай пэрсаналі, а у часе, цігам якога дзейнічае адна асоба, бі ў выніку гэтага надыходзіць рэакцыя стомленасці. З другога боку, можна казаць пра адсутніць якасці значна гэта рэйтынгу ў іншай пэрсаналі. Гэта натуральная рэакцыя грамадзкай думкі на сутыніцу ў СМІ — іншыя пэрсаналі, папроту не эрэпрэзентаваны. Беларусы лепш ведаюць расейскі, украінскі палітычныя бамонд, нават заходні, чым тыкі пэрсанажы беларускай палітычнай арэны. Улада дзейнічае філігранна дакладна. Тыкі людзі, якія ціпера «на хімі», — якраз тыкі асобы ў апазыцыі, якіх ў найбольш ступені пасавалі да вулічных дзеяньняў.

«НН»: Гэтая людзі і ёсьць «пажаданым» апазыцыйнымі кандыдатамі?

АВ: Існуе розніца паміж «пажаданым» і «эфектыўнымі» кандыдатамі. Эфектыўны — той, які ў сённяшніх варунках здолнаў да вулічных дзеяньняў, а гэтыя кандыдаты знаходзяцца ціпера па-за межамі стаўліцы. Што тычыць «пажаданага», то тут грамадзтва неаднадраднае. Адна яго частка чакае кандыдата яшчэ больш ращучага, уладнага, простага. Другая прагне кандыдата больш спакойнага, рафінаванага. Ёсьць і іншы момант — слова «перамены». Пра гэта шмат гаворыць — магчымасць і неабходнасць перамену ў краіне. Але спэцифіка ў тым, што, з аднаго боку, большая частка насельніцтва, згодна з сацыялягічнымі аптыманнямі, арыентаціяна на перамены, але, з другога боку, ёсьць значны практэн насельніцтва, які кажа, што калі перамены ў абдуцца.

та і абсолютнай загнанаасці ўсіх альтэрнатыв?

АВ: Ёсьць трох чыннікаў. Першы — эканамічная сутыніца. Калі б яна ціпера зъмянілася, Лукашэнкаў рэйтынг адразу пачаў бы падаць. Але эканамічных падставаў для зъмяншэння рэйтынгу прэзыдэнта се́йчыс німа з розных прычынай, галоўная з якіх — сутыніца на сусветным нафтавым рынку.

Другі чыннік — мэдыйны, які пабудаваны тэхналагічна пісьменна. Прадстаўлена адна пэрсаналі, і нават калі людзі крытычна ставяцца да БТ, гэта як значыць, што яны адначасова станоўчыя ставяцца да чагосці іншага — іншага проста німа. Вынік у тым, што іх ўсе калёнаі «за», але і німа калёнаі, якія «супраць».

Трэці — замежнапалітычная каньюнктура: пэрманэнтна становічае стаўленыне да Лукашэнкі з боку Расеі, і, з другога боку, несупастаўная хуткасць прыняцця рашэнняў беларускімі ўладамі і Еўрапай. Эўразіяў дзейнічае вельмі павольна, і — калі ён і надада будзе дзейнічаць так, як дзейнічае ціпера — Лукашэнка будзе апярэджваць Эўразіяў заўсёды.

Еўрапейская хуткасць

«НН»: А што ж з ідэямі адкрыцця радыёстанцыі? Ці можа гэта дапамагчы, паўплываць на мэдыйную сутыніцу?

АВ: Высілкі ЭЗ проста съмешныя ў падтрыманні з мэдыйнымі магчымасцямі ўладаў.

«НН»: Сённяшняя тактыка вылучаныя «адзінага» дапаможа апазыцыі пазбегнуць памылак, зробленых у 2001-м?

АВ: Пра стратэгію могу сказаць тое ж, што й пра демакратыю: «Дэмакратыя — вельмі дрэнівід кіраванні грамадзтвам. Але нікто на вынайшаў лепшага». Тоє ж са стратэгіяй адзінага кандыдата. Ёсьць маса хібаў, але на гэты момент лепшага німа, і ў падтрыманні з 2001-м галоўнае — больш зручная пазыцыя па часе. Часу болей, чым на мінулых выбарах.

Кубінізацыя грамадзтва

«НН»: Ці адбылася па апошнім дзесяці годоў істотны зруші ў ўспрыманні беларускімі грамадзтвам палітыкі як таіх?

АВ: Можна казаць пра ўзаемна супрацьлеглыя практыкі. З аднаго боку, палітычна сядомасць стала больш ускладненай, яна ўжо ў стане рабіц больш прасунутыя ацэнкі, чым у 1994-м. Ціпера грамадзтва можа аналізуваць палітычныя, эканамічныя, сацыяльныя звязы. З другога боку, можна гаварыць пра большую ступень закрытысці беларускай палітычнай систэмы — яна ўсё менш выходзіць за фонкі. Некаторыя называюць гэта атмасфераю страху, але гэта можна назваць «кубінізацыя грамадзкай думкі» — закрытае грамадзтва не камунікаве міжсобу, яму кантакту паміж яго элементамі. І яшчэ адна асаблівасць кубінізацыі — вера ў тое, што ўсё на эксплазіўны, правільны, непаўторныя шляхах. Гэта вельмі дрэніна, бо практыкі прасцяўленыя бываюць балочнымі.

Гутарыў Зыміцер Дрыгайлі

дык толькі ў горшы бок. Гэта вынік шматгадовага воплыту савецкіх разлій, калі перамены і негатыўна адбіваліся на насельніцтве. Гэта моцны козырь Лукашэнкі.

Адбываючыся наступнае: наставае: наяват той чалавек, які на наставе становічу настроены ў дачыненіні да прэзыдэнта і на вельмі добраў гласа пра яго гаворыць, прыходзячыя на выбарчы ўчастак, у момант «Ч» — час прыняцця рашэнняў за камітэтаў — атрымлівае два моцныя импульсы. Першы — то, іншы? Іншага німа. І другі — калі перамены ў будуці, ці на ўгоршы бок? Таму чалавек галасуе за дзейнага прэзыдэнта. Вось такі міханізм прыняцця рашэнняў ў значайнай часткі электрапарату. Гэты практэспрацоўвае ў момант «Ч». Але ёсьць такі спэцифічна беларускі практэспрацоў, як «фэномэн выбуховага рэйтынгу».

Реч на ў Домашу

«НН»: Маесцца на ўвазе рэйтынг Домаша пяць гадоў таму?

Вольга, супрацоўніца дзяржаўной установы:

— Мужчына ці жанчына — абсолютна ўсё роўна. Узрост — 45–50 гадоў, 55 — у крайнім выпадку. Пажадана, чалавек з вышэйшай адукацыяй (але не гістарычнай), можна — зь дэльвіюм. Найлепш — эканаміст, які мае вялікі стаж працы на дзяржаўнай прадпрыемстве. Не атэіст. Кандыдат павінен быць смейны чалавек, ні ў якім выпадку не разведзены. Разумны, інтэлігентны, сымпатычны, каб ведаў на менш як дзве замежныя

мовы. Ад Лукашэнкі яго будзе выгадна адрозніваць выхаванасць.

Яўген, чашвёртакурснік БДУ:

— Кандыдат ад народу павінен быць перш за ўсё адказны. Ен павінен прытымлівацца тых поглядаў, якія падзяляюць яго саюзікі, дэмакратычныя краіны — перш за ўсё Польшчу. Вэктар павінен змініцца на Захад.

Алена, супрацоўніца адміністрацыі аднаго з буйных менскіх заводаў:

— Інтэлігентны, малады, не буйякрат савецкіх часоў. Можа

быць, бізнесмэн. Жанчына. Бо колькі мужчыні кіравалі, ні ад аднаго німа tolku. Ад Лукашэнкі яна будзе адрознівацца позумам. Яна павінна быць інтэлігентнай, умець добра прамаўляць і кіраваць. Юлія Цімашэнка з выгляду і Маргарэт Тэтчэр па розуме!

Сяргей Надзюк, студэнт БДУ:

Чалавек ва ўзросце да 40 гадоў, маральна стаły. Каб ішоў на нагу з часам.

Валеры, асьпірант:

— Перш за ўсё мужчына. Каб

Цімашэнка з выгляду і Тэтчэр па разуме

Аптынанье «НН» на вуліцах Менску: якім павінен быць кандыдат у прэзыдэнты ад апазыцыі?

з усёй краіны

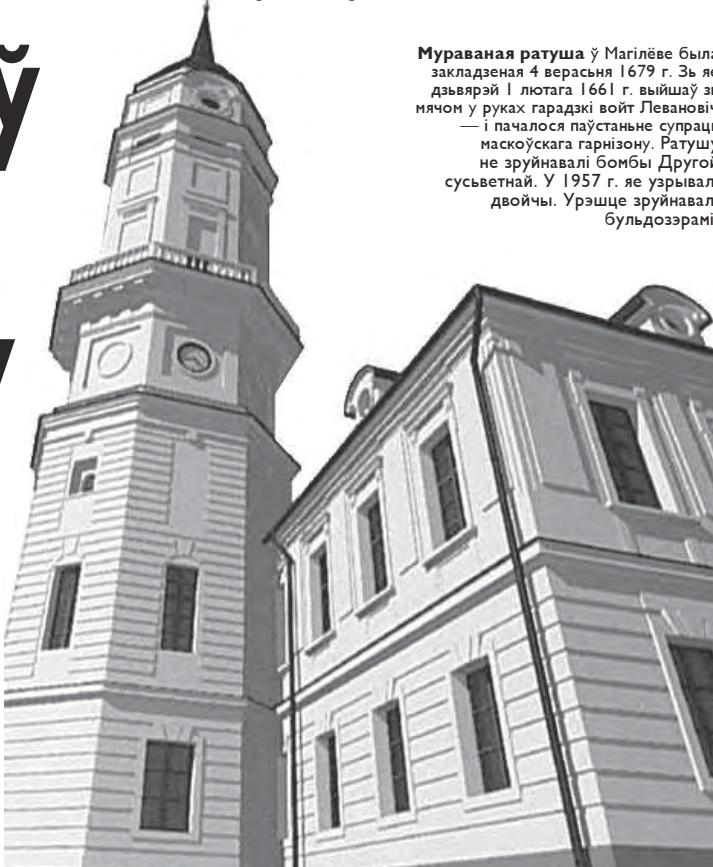
Магілёў вяртае ратушу

Магілёўскія ўлады адновяць сымбаль самакіравання. Прыйчым гаворка не пра рэстаўрацыю, а пра адбудову «з нуля». Піша Аляксей Бацюкоў.

Пасыя наданынья ў 1588 г. Магдэбургская права ў Магілёве сталі зьяўляцца драўляная ратуша. Але яны рэдка перажывалі больш за адну вайну. Закладзеная 4 верасня 1679 г. мураваная ратуша адразу зрабілася сымбалем гораду, увасабленнем гарадзкой вольнасткі. Некалькімі гадамі раней менавіта з будынку ратуши 1 лютага 1661 г. выскочыў з мячом у руках гарадзki войт Левановіч — і пачалося паўстанне супраць маскоўскага гарнізону. Памяць пра паўстанне засталася ў гербе гораду. Зыншчыцца цагляную кладку ратуши ня здолелі бомбы Другой сусветнай. Старыя прыгадваюць, што німецкі снайпэр, засёўшы ў вежы ратуши, доўга стрыmlіваў наступ чырвонаармейцаў. Снайпера звынялі снарадам з гаубіцы.

На паванаенных здымках ратуша, вышчарблена на горы за Холмскую браму Берасцейскай крэпасці, засталася цэлая. За савецкім часам будзе пісаць, што ратуша была «зынічна» нямечка-фашысткімі акупантамі». Насамрэч загад аб яе разбурэнні прышоў у 1957 г.

Гэта быў апошні з загадаў, паводле якіх разбураўся магілёўскі савецтвін — Вакцранеская царква, Язэпаўскі сабор... З разбураннем апошняга звязана цікавая гісто-

рыя. Тэлеграма з Москвы аб яго зынічнай ў 1937 г. была місцовымі ўладамі прынята да выканання адразу. Аднак у храме зачыніўся дырэктар абласнога музею Іван Мігулін (той самы, замяншаны ў справе размышчэння крэйха Эўфрасіні Полацкай), не дазвялочы ўзвысьць будынак. Мігулін выцягнулі сілком, аднак ад расстрэлу яго выратавала тэлеграма, якая прыйшла з Москвы на наступны дзень пасля разбурэння храму: «Сабору не ўзвысьць».

Ратушу ў 1957 г. узвысьцілі двойчы. І двойчы сцены трывалі, толькі пыл падняўся. Тады зруйнавалі бульдозэрамі.

У пляніроўку сучаснай Савецкай плошчы быў Гаундэў — ратуша цяжка ўпісваецца. Яна не стварае супольнай фасаднай лініі з іншымі дамамі, цяжка судзеніца з манументальнімі помнікамі ба-

Мураваная ратуша ў Магілёве была заснавана 4 верасня 1679 г. Зь яе дэльярэй 1 лютага 1661 г. выйшоў з мячом у руках гарадзki войт Левановіч — і пачалося паўстанне супраць маскоўскага гарнізону. Ратуша не зруйнавалі бомбы Другой сусветнай. У 1957 г. яе узвысьцілі двойчы. Урэшце зруйнавалі бульдозэрамі.

ТЭНДЭНЦЫ

Нацыянальная хвароба «жаба»

РУСЛАН РАВІКА

Гасціцца ў неяк на Лідчыне ў сваіго дзядзькі, што лічыць сябе спрадвечным паліяком. Насупраць ягонай хаты жыве ксёндз, недалёка — барочны касьцёл. Паслы добрага стала мы сядзелі ў дверы на лаве ды гутарылі. Тэмы размовай пляліся між сабою ды нарэшце закранулі і палітыку. Мой дзядзька тыцніў пальцам на сіяндзў падворак і на поўным сур'ёзе вымавіў:

— А вось эты, ты думаеш, чаго з Польшчы прыехаў? Віжу! Натаўскі шпіён, напрэчна! Польша ж у НАТО!

У вёсцы прымаюча толькі два тэлеканалы...

Аднак спраva тут не ў амежаванын інфармацыйнай прасторы. Быўшы прыкладна ў той самы час у Горадні, я зайшоў да сваіх сібір-журналістаў, што працуяць пры каталіцкіх парафіях. Лічача сябе карэннымі палікамі. Пра падзея, звязаныя з Санозам палікаў, мне адказалі: «Так ім і траба. Ты ведаеш, якія гроши адымваліся! Лукашэнка добра зрабіў, што паставіў іх на месца».

Вось гэтая ў «нацменшасці» беларуская нацыянальная хвароба пад назвай «жаба». Так, што душыць...

Стаўленне нашых паліаку да свай арганізацыі можа падацца дзіўным. Куды падзелася салідарнасьць? Але большасць польскіх дамоў і клубаў у заходнебеларускіх гарадах наагул ухіліліся ад канфлікту СПБ з уладам. Для іх прыимальнае любое кірауніцтва: большасць клубаў існуючы аўтапномна, маючы свае канцакты з польскімі гарадамі й арганізацыямі. Таму тая цэнтралізацыя патрэбна толькі дзеля дзіржайной рэгістрацыі. Шараговыя паліакі наагул са здзіўленнем пазіралі на гэтыя разборкі. Для іх галоўнае, каб задарма вазілі ў Польшу ды дасыпалі падарункі. Шмат хто з іх нават па-польску ня ўмее.

Некалі за пансіяк Польшчай тым, хто запісаца паліакам і прыме каталіцтва, у цэнтры Баранавіччы давалі плошчу пад хату. А падчас вайны тым, хто пайшоў у АК, плацілі даларамі. Прыйшлі саветы, і шмат хто з тых «паліакаў» запісаўся беларусам. Але шмат хто і застаўся: такая нацыянальнасьць давала хаты ў малярных перевагі. «Я хамам нігды ня быў!» — шмат разоў даводзілася чучы ад паддатага электтарату.

Колішняя палітыка апальчаныня ціпэр адгукнулася досыць непрыемна, бо беларускія рысы характару ўсё адно праяўляючы падчас выпрабавання.

Баранавічы

СЪЦІСЛА

Мадлен выбірае свабоду

Месцам туму Наваполацку з перасоўнага зацырку зъбегла зялёная мартышка Мадлен. Завабіты назад у клетку ўцякачку ня здолелі. Цырк зъехаў, мартышка засталася ў гарадзкім парку. Ловы малын праявіваючы да сеніні. Сядрод новапалачан знейшліся людзі, якія штодня падкормліваюць зъбеглую «артыстыку» — таму ня голад галубоная проблема «нелегалікі», а холад. За сяно ўпартасць Мадлен можа наплаціцца жывцем, бо ночы робяцца ўсё халаднейшымі. 23 верасня мартышку спрабаўваў «зыніца» снайпэр з дапамогай снайвонай кулі. Аднак

як ні завабілаві мартышку бананамі ды булкамі, яна не набілілася да снайпера на адлегласць стрэлу.

Васіль Крокаў, Наваполацак

Пранесла
21 верасня ў Воршы знайшлі гранату Ф-1. Маленькі хлопчык пайшоў на патрэбу ў кустоў, дзе ўбачыў вядомы па кінафільмах небясьпечны прадмет. Пра гэта ён расказаў свайму дзядзюлю, а той пагледзеў фанаваў у міліцию. Гэтым разам яна дзеянічала прафэсійна. Так, пазалетася у Доме быту таксама была знойдзена граната. Мілицыянт, які выносіў яе з будынку, загінуў, чацвера ягоных калегаў былі параваны. Ціпер для

абясшоджвяння гранаты была выклікана група разынівальнікі з Віцебску. Але яе паслугі скарыстаць не давялося: самараўны ўзвысьцілі. Хто ж падкінуў гранату ў кустоў побач зь люднымі прыпинкамі, высыгнутыя сцэдзэцтва. Дарачы, таго зламысыніка, які прынес баявую гранату ў Дом быту, так і не знайшлі. Сыпіслі на крыміналныя разборкі. Не пасыпелі мінэры даеса да албанскага цэнтра, як зноў тэлефанавуць з Воршы.

Пад адным з мастероў цераз Дніпро ў цэнтры гораду вытрапавалі кнайпінг і супрацоўнікі заўважылі на дне нейкі боеўпрыпас. Як высыгвіліся,

сапраўдны. 152-міліметровы артылерыйскі снарад часоў Другой сусветнай быў узварваны зарадам.

Даўгабуд на старых падмурках
У Воршы, на вуліцы Савецкай, асьвячоная новая царква Раства Багародзіцы. Першапачатковыя праваславныя храмы, падобныя на царкву, у Ей Аршанскім кірхам, не спрачаваў. Хто ж падкінуў гранату ў кустоў побач з люднымі прыпинкамі, высыгнутыя сцэдзэцтва. Дарачы, таго зламысыніка, які прынес баявую гранату ў Дом быту, так і не знайшлі. Сыпіслі на крыміналныя разборкі. Не пасыпелі мінёры даеса да албанскага цэнтра, як зноў тэлефанавуць з Воршы.

месцы царквы XVII ст., разбуранай саветам. Яе падмуркі засталіся пад новымі храмам. Будаваць новую царкву на іх — тэкнічна немэтадично.

Яўген Жарніск, Ворша
Хакей у крэпасці
Нарэшце высыгвіліася, дзе ў Бабруйску будзе пабудаваныя Лядовы палац. Спартовая арена разымесьціцца на тэрыторыі гістарычнага помніка «Бабруйская крэпасць» і змоха ўміяць акно восем тысяч гладчачоў. Миранчыца, што адначасова з будаўніцтвам палацу рэканструюць і гістарычны помнік.

Надзея Лісоўская, Бабруйск

Ня ўсё так добра ў аркестры Фінберга

Заслужаны артыст Беларусі Валеры Шчарыца сышоў з аркестру Фінберга, дзе працаваў амаль дваццаць год.

«Калі музыка не іграе тое, што хоча, гэта застой», — кажа Валеры. Знакамітая музыка бяз працы не застаўся — яго трубы гучыць у аркестры Укрдзіржтэлераады. Валеры

спадзяючы атрымаць квартэру ў Кіеве, бо ў Менску чаргі на новую кватэрну не дачакацца. Дзеля падзаробку Шчарыца, першы з беларускіх джазменаў, які атрымаў званыне заслужанага артыста, па-за аркестрам іграў з саксафаністам Паўлам Аракельянам у кавярнях. Фінберг да падобных падпрацовак музыкантам ставіцца інгатыўна. Музыкі знайшлі простасць вýйсце: іх прозвішча не пазначаюць на афішах.

Шчарыца ў музыцы больш за 35 год, іграў у аркестрах Канстанціна Арбалаіна, Менскага цырку, а ў 1987 году — у Фінберга. Падыгрываў і рок-музыкантам — «Крамбам-булі» і «Ліпісу Трубіцкому». Разам са Шчарыцам з аркестрам пайшоў і ішчэ адзін трубач — Уладзімер Семянік.

Ігар Саевіч з групы «Apple Tea», якая сышла ад Фінберга сём год таму ў поўным складзе, кажа, што музыкаў прыгнітаюць бюрак-

ратычныя дробязі, таксама Фінберг раўніва ставіцца да выступленняў на баку. Але, на думку І.Саевіча, на трэба перажывальніці з прычыны сходу музыкантаў: «Гэта праблема ўсіх вялікіх аркестраў. Фінберг гэтага не разумее і крыдзе».

Новых музыкантаў у аркестр пастаўляісі Растоўскую музычную вучылішчу, зь якім у беларусаў своеасаблівае падданынне.

Сяргей Будкін

Кастрычнік

4 — Рош Ашонэ (Новы год) у габрэй.

4 — 25 гадоў (1980), як у аўтамабільнай

катрастрофе загіну кіраунік БССР Пётр

Машэрэй.

5 — 175 гадоў з дня сымерці мастака-партрэтыста Язэпа Аляшкевіча (1777—1830). Напісаў партрэты Ліва Сапегі, Мікалай Радзівіла, Чартарыйскіх, Адама Міцкевіча.

7 — 100 гадоў з дня нараджэння батаніка, акадэміка Мікалай Смолска (1905—1976). З 1955 г. быў дырэктаром Цэнтральнага батанічнага саду.

9 — 75 гадоў з дня нараджэння Вадзіма Цікавага (1930—2002), хіміка й підзагона, аўтара падручнікаў для школ і ВНУ.

14 — Пакрой у праваслаўных. Дзень маці.

16 — 100 гадоў з дня нараджэння дзеяча рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі Міхаіла Ашчывічы (1905—1973).

20 — 350 гадоў з часу паўторнага падпісання Кейданскай унії (1655). Пасля таго як ад вілікага гетмана Януша Радзівіла адкаласа чашта войска, ён падпісаў новую дамову, што замацавала саюз паміж ВКЛ і Швіцці.

26 — 125 гадоў з дня нараджэння венесуэльскага інжынера, генэрал-лейтэнанта Дзмітрыя Карбышава (1880—1945), Героя Савецкага Саюзу. Уздэльнічай у абароне Беларусі ад фашыстай.

27 — 575 гадоў з дня сымерці вялікага князя Вітаўта (1350—1430).

27 — 50 гадоў з дня нараджэння гісторыка Яўгена Анішчанкі (1955).

30 — 100 гадоў з дня нараджэння знакамітага мастака й скульптара Андрэя Бембеля (1905—1986). У ягонай майстэрні ў 1995 г. адкрыты Музей сучаснай беларускай скульптуры імя А.Бембеля.

31 — 100-годзідзе (па новым стылі) Курлоўскую расстрэлу ў Менску (1905). Ля чыгуначнага вакзалу адбыўся 20-тысячны мітынг менчукоў. Менскі губэрнатар Курлоў загадаў адкрыць агонь. 100 чалавек былі забітыя і кали 300 паранены.

31 — 75 гадоў з дня нараджэння скульптара Ліва Гумілеўскага (1930).

«Полацкі сыштак» аказаўся Астрамечайскім

Пры франтальным прачесванні замежных архіваў можна будзе адкапаць яшчэ нямала сэнсаций, мяркую Адам Мальдзіс.

Вэрсія. Чаму ж сталася так, што музыка стала вядома як полацкай? У тыднёвіку «Літаратура і мастацтва» гэты парадокс глумчыўся Адам Мальдзіс. Назыву «Полацкі» прапанавалі першыя выкананцы — музыкі з «Кантаблі». Зроблены гэта было дзеля «брэндавай раскруткі»: маўлю́, нікто не ведае гэтага Астрамечава. Пра «бэрасцьцікую» як вэрсію Е.Голаса ў Беларусі ня чулі.

У гутарцы з карэспандэнтам «НН» сп.Мальдзіс далаў, што ў савецкі часы не прызнавалі, што ў Беларусі магла быць свая музыка эпохі барока. Як прыклад тагачаснае «зашоранаstryці» даследчык прыгадаў гісторыю з адшуканым у Ленінградзе зборнікам XVIII ст.: «Гэты зборнік быў укладзены ў

Маскве, але там быў запісаны і беларускі, і ўкраінскія творы. Я прынес у «ЛІМ» публікацыю, але яна ляжала там год, пасля чаго выйшла ў абразаным выглядзе — быў тэкстай». Новае жыўціц «Курантам» даў Арнольд Макмілін, які індауна «пераадыкруй» іх. «Ен апублікаваў гэта ў зборніку славістычных дасыледаваній» як сэнсацийную стадогдзіца. А я цыцер вымушаны пры публікацыях спасылацца на яго, хоць і знайшоў зборнік раней», — зазначае праф.Мальдзіс.

На думку наўкоўца, даследчык такога цыркулю яшчэ на скончыліся, музычны й літаратурны скарбы нашае спадчыны будуць знойдзены, «колі заніца франтальными прачесваннім замежных архіваў».

Адам Воршич

«Сыцяна» па-чэску

Чэскі часопіс «PLAY Revue» у нумары ад 9 верасня з'ясіўшы пераклад быкаўскай «Сыцяны». З новых арыгіналу пераўклад Адам Гаўлін. «Сыцяна» па-беларуску выйшла ў выдавецтве «Наша Ніва» на гроши, сабраныя чытальчамі газэты. Гэта адбылося пасля таго, як зборнік выйнупла з выдавецкага плюну дзяржаўнае выдавецтва.

АШ

Скарнына ў Нямеччыне

«НН» пісала ўжо пра знаходку ў нямецкім Гёрліцы адзінай на тэрыторыі Нямеччыны Бібліі Скарныны (№33, 2 верасня). Падзея атрымала працяг.

1 верасня ў Міністэрстве замежных справаў у Бэрліне адбыўся калекцівом, прысьвечены сэнсацийнай знаходке. У ім узялі ўдзел журналисты, наўкоўцы-славісты, прадстаўнікі грамадзкасці, супрацоўнікі МЗС Нямеччыны, а таксама пасол ФРН у Беларусі Марін Хэзер, а таксама другі сакратар пасольства Беларусі ў Нямеччыне сп.А.Жбанаў. З уступным словам выступіў кіраўнік моўнага цэнтра МЗС сп.Г.Хіле, а падрабізны даклад аб знаходцы зрабіў вядомы нямецкі славіст, прафэсар Норбрэйт Рандаў.

Знаходка скарынаўскай Бібліі адбылася дзякуючы супадзенню спрыяльных акаічнасцяў. У 2003 г. у Гёрліцкай гарадской бібліятэцы праводзілася выставка кніг у рамках «Году Бібліі». Сярод нешматлікіх, але рэдкіх яе экспанатаў была ў Бібліі Скарныны. Пра яе паведамі

потым спладару Рандаў на сустрыны падчас аднага наўкоўскага канферэнціі супэрінтендант пастар Лобэрз. Вынікам гэтае размовы стала паездка Рандаў у Гёрліц, у Верхнялужыцкую наўкоўскую бібліятэку.

Гёрліцкі экэмплір скарынаўскай Бібліі ў 1356 старонак знаходзіцца ў вельмі добрым стане. Ён складаецца з дзізвію чацмак. Першая чацмак выйшла ў 1519 г. і з'яўлялася Піцкінжка. Другая, выдадзеная ў 1518 г., уключае ў сябе кнігу Ісуса, сына Нава, чатыры кнігі Царства, Кнігу прамудрасці і малітву Манасіі. Кожная кніга мае падрабізныя прадмовы і кароткія пасылькі са сноў Скарныны, а для ўсіх Біблія дадзенна вялікай працмовы.

Рандаў удалося таксама часткова прасачыць і далейшы лёс Бібліі. У 1527 г. першы ўладальнік кнігі Андreas Банк падарыў яе вядомаму нямешкаму реформацыйнаму дзеячу Эханесу Хесу. Пазней Біблія трапіла ў бібліятэку Гёрліцкай гімназіі.

Пасля дакладу адбылася зацікаўленая гутарка. Прафэсар Рандаў заявіў, што пры канцы кастрычніка мацем рагабіц спыніць яны даклад аб сваіх знаходды ў Менску.

Уладзімер Чапега, Бэрлін

Слуцкі поясі шагідкі

Праз многа гадоў беларускія дзе́ці будуць гуляць у **Джэ́ці**, чытаючы яе вершы замест лічылак. Піша **Аляксандар Фядута**.

Мяркуючы па ўласных мадонках, якімі аформлены сіны першы зборнік «За здаровы лад жыцця», яна геніальная, як усе, хто не перадолей піщірацэнтнага бар'єру выбараў і каму да вывучэння вершаў Ніла Гілевіча ў скрыдлі шкіле засталося гады три.

Джэ́ці — гэта хто? Дзя́чынка ці хлопчык? Дарослы ці дзіця? Мастак ці паз? А можа, увогу — яна сінхені чалавек, яна Джэ́ці, а Еці, што сышоў са скалі, каб дакацаць малаверам, што ён — існуе!

Па вілікім рахунку, яе зборнік даказае, што беларуская пазіцыя ўсё яшчэ здолна існаваць, што яе не забілі часы познання сацрэалізму. Гэта — адкрытая, як пісаў Лермантаў, насымешка ашуканага сына з транжыра-бацикі:

Пазт (*седзячы на ложку сымротна хворага Фінанспэктара, зададзелена*):

У краіне съветлай, дзе ты ўміраеш,
Я книгу маю, а ты на маеш.

Фінанспэктар (*паміраючы ад хваробы, сумна*):

У краіне съветлай, дзе я ўміраю,
Ты книгу маеш, а я на маю.

Вось такая «Размова з фінанспэктарамі» — адначасовая пародыя на Майкоўскага і Багдановіча. На Багдановіча настолькі адкрыты парадыю напісаў хіба што Адам Глебус, чын верш і трапіў у анталегію «Верш на Свабоду», сур'ёзна прымусіў задумашца пра літаратурную якасць астатніх вершаў зборніка. Але Глебус — стары літаратурны хуліган, фігура, якая адбылася. А Джэ́ці? Ей хто даў права так адкрыта зыдзекавацца з усіго сонма нацыянальных і інтэрнацыянальных съвітнікў?

Съмела ў ногу, таварыш Ленін,
Съмела ў сэрца, таварыш Сталін,

Джэ́ці. За здаровы лад жыцця. —
Менск: Лагвеніу, 2003.

Бі фашыстай, таварыш Жукаў,
Пі гарэлку, Міхал Сяргеіч.
Ві вярёлку, таварыш Павіч,
Фрай таварыш і Тэн таварыш...
...Таварыш Качалаў, Калчак і Чкалаў.
Моцны трактар — таварыш Картэр.
Магутны сокал — таварыш Колас.
Вожык бяз рожак — таварыш Мрожак.

Гэта называецца: «І задушыцесь!» Ня ведаю, колкі гадоў Веры Бурлак, але Джэ́ці яўна належыць да «абокормленага пакалення» — пакалення, якое дасталі на толькі савецкія прапагандысцкія міты, але і міты культурных, накшталт «таварыша Павіча» да «таварыша Мрожака», і міты нацыянальных, накшталт «таварыша Коласа». Пры гэтым, мяркуючы па наборы імён, выстайлённым на ўсесаульні агляд на цытаваным вышыі вершы, сама Джэ́ці застаемца больш культурнай, чым яе кірытыкі, так і чытчы: Іншы Тэн, што патрапіў у надтаварышаўскія забітых насымешкай Джэ́ці «таварыша», у сёньняшніую эпоху ўяўляе візітам у Макса Фрайа, што паэтам (паеткай?) і прызнаецца, але да чаго чалавек, не знаеmys з гісторыі сусьветнай эстэтычнай думкі, прости не датумкае.

Джэ́ці бліскуча гуляє словамі, як жанчыны-лібрерінкі ў кнігах маркіза дэ Сада гуляющыя мужчынскім ячкамі, пышчатна і па-садысцкай перабіраючы іх тонкімі, унізанымі дарагімі пярсыёнкамі пальчишкамі. Верш «Чаканыне», скажам, — увогуле накшталт баҳаўскай «Чаконы», музыкальны і прынціпільны, і тукі яго падмініюючыца адзін другім на вачах (на вушах?) чытчыя (слухача?).

Цягнік спазынніца:
Карэніна нарвеуцца.
Піранскі Уронскі
З гінізісткамі цалуеуцца.
А недахоба
Параіч чымхаюць вагоны.
Нахабны Уронскі
Адбывае да Віроны.
...Віронскі звехаў,
Толькі дым
За ім матлацца.

Уронскі-Піранскі-Віронскі — як цягнік, што адмовіўся перажаджаць Ганну Карэніну і застыў на запасным пущі. Ён адмаўліеца выконваць сваю раманную функцыю, выходзячы са звычайных жыцьцёвых меркаванняў. На храна яму Ганна, калі ў Віроне ён стане гером зусім іншага рамана, палацовага, за юнай 14-гадовай Джульеттай, дзяўчынкай, кахацею герою талстоўскага раману нашмат прыянімнай, чым гістэртычку Карэніну, што кідаеца пад кожны цягнік! І калі гэта ўпартая дурніца ўсё-такі перарапаўша на суседні пуща, каб сълепа выканана дыктарской волю Талстога, — Уронскі тут прычым!

Але гульня з прозвішчам, а пазней, у вершы, прысьвеченым Марату Казею, і гульня з мовамі (беларускай і ангельскай), прыносяць маленькай дзяўчынцы Джэ́ці амаль садысцкую асалоду.

Мабыць, і сэксуальну.

Такога ў беларускай пазії не было з часоў Генадзя Бураўкіна, які здолеў узвесці эмоцыі палавога акту ў пошчаку і прысьвістваны салаўя. У Бураўкіна, калі мы памятаеце, Цімох трахахў Аўдоціцько ва ўсё застайкі, пасля чаго ўчёк.

Джэ́ці не ўлікае, а наадворт — герайчна застаемца на месцы. Ёй улікаць няма куды. Свой лёс яна ведае і нават не спрабуя аправадзіцца.

Мы АДНО ЦАЛАВАЛАСІЯ,
але ўсім здавалася,
што мы робім нешта горшэе —
недазволене і грэшнае;

Мы АДНО АБДЫМАЛАСІЯ,

але ўсе так абруталісі,

быццам мы плявалі

на маглы тых, хто ім мілы;

Мы АДНО КАХАЛАСІЯ,

але нас прысудзілі да расстрэлу.

Напэўна, за тое,

што нас было троє.

Але нават дурніцы Карэніной Госпад дараваў — бо кахала яна многа. Дык за ж усе гэтыя старыя перудуны і паўперудуны, цытуючы клясікі сусьветнай літаратуры Гашка Я., праклінаюць новыя пакаленіні! Моладзь — яна ж таксама каха-

ла многа! І бескарысцілі!

Бег, запыхаўся Даіка
Са сваімі вальцінкай.
Ды паслала каханка.
Ды паслала крэтынка.
Каб зашыць туло дзюрку,
Каб забыць туло дзяўку,
Даў бы хабар хірургу —
Брат, папраў неспадэўку!
Толькі подлеа сэрца
Ўсё згарэла дашчэнту.
І хірург адкладае
Свае інструменты.

Праз тое, што сэрца прыпадабненіца да «валянцінкі», боль ня робіца меншым. Проста баліць па-іншаму і ў іншых — у новага пакалення. Закаханы вырваў свае сэрца з грудзей для каханай, а яна падумала, што гэта — усяго толькі кавалачак кардану. Гэта — Горкі, прычтаны тымі, чые бацькі стаміліся съязніца. Акуджаву (...Веды был солдат бумажный) — памятае?

І гэтае пакаленне — пакаленне людзей, якія мысліць і шмат чытагі. І на толькі Горкага, але і Дастаеўскага.

У двары на вуліцы Каліноўскага
Для дзяляч паставілі шыбеніцу,
Яку сьпісалі з турмы,
Бо яна састварла маральна.
І адрэзу прыбеглі дзеци,
Каб гайдзіца на ёй і паддявяцца,
Каб поўцаць па ёй і карасацца
І займацца карыснай пінасткай.

Людзі, што чыталі «Братоў Карамазавых», памітаюць пра сонца, замест якога на арбіту вывялі сякеры, і сякера пачала круціца вакол зямнога шара, і людзі прывыклі да сякеры настолькі, што нават занеслі час уыхода ды час заходу сякеры ў каляндар.

Трохі жуданская карпіна. Накшталт дзяцей, якія гойсаныца па «маральнай саставрэй» шыбеніцы. І бацькі перажываюць,

І кричаць ім: «Хутчэй дахаты!,
І хвалююць: што зь іх вырасце? —
Баючыся вымавіць «шыбеніку».
Ды, здзеца чнё, лепей шыбенікі,
Так, я думаю — лепей шыбенікі,
Лепей, лепей дакладаць шыбенікі,
Лепей шыбенікі,
Чым каты.

Наашкі, зразумела, на першым складзе — не пра кошак гаворка, а пра карпіну. Фантасмагорыя абсолютна жыцьцява. Дзе́ці, што вырастают побач з шыбеніцай, ператвараюцца ў Мураўёвых — і ў тых, хто вешае, і ці ў тых, каго вешаюць. А мяркуючы па падручніках пана Трашчанка, рэкамэндаваных да друку яшчэ ў тых часах, калі міністэр Радзікоў быў рэктарам Радзіковым, беларуская дзяржава аддала перавагу «таленавитым адміністрарам», якія ўмёюць добра намыльваць вяроўку.

Але вернемся да Джэ́ці. Дзя́чынка апальчыція і самадастатковая. Вони чулі, як съплюваюць коцкі,
І асабліва — удаіх?
Ім непатрабныя наркотыкі,
Ім дастаткова іх саміх.
І сэрца поўніца пишчатаю
Й красою навакольных зьяў,
І мненца за кацінай нотаю,
І разам з імі кажа:
МЯЙ!

Гэта маніфэст новага пастычнага пакалення, маніфэст, які для Скоблаў наступнага стагодзьдзя будзе мець значэнне куды большае, чым Багдановічай «Віною». Гэтае самае «МЯЙ!» Джэ́ці — маніфэст пастаўя, якія выступаюць за здаровы лад жыцця — без наркотыкаў і БРСМ. Яс зборнік — як поясі шагідкі, зі якім пазт (пасткі?) падкрасіцца (-ласі?) да поўнага збору твораў Ніла Гілевіча, каб узараўца яго разам з сабой.

Дай божа, выйдзе!

На парламенцічних виборах у Польшчы перамаглі правыя партыі — кансерватывая «Права й справядлівасць» і лібралістичная «Грамадзянская плятформа». Яны ў сфермуюць парламенцікую большасць. З агульнай колькасцю месцау у сойме (460+100) «Права й справядлівасць» узяла 155 мандату, лібралізы з «Грамадзянскай плятформой» — 133, партыя «Самаабарона» папулю Андрэя Лепітра — 56, «Дэмакратычны саюз левых» — 55 левая «Сялянская партыя» — 25, Партыя нямечкай меншасці — 2.

Ліга польскіх сем'яў — ў сойме адзіны беларус

Урад мае ўзначальць эксперт па эканамічных пытаннях «ПіС», колішні настаўнік фізику, Казімеж Марцінкевіч. Яму 46 гадоў, і ён мае чатырох дзяцей. Лідер партыі Яраслаў Качыньскі адмовіўся ад вакансіі прэм'єра, каб не замінаць свайму брату Леху ў прэзыдэнцкіх гонках. Прайшоў у парламент і адзін беларус — Яўген Чыквін, кандыдат ад польскай «лыцвіцы».

Сёлета ў Польшчы ўпершыню склалася так, калі ў адзін год выбіраюць і прэзыдэнта, і абедзівье палаты парламэнту. Паўнамоцтвы прэзыдэнта дадзяшчаца 5 гадоў, парламенту — 4. Пісьмогоду таму ў першых туры перамогу атрымала кандыдат ад агдиднаных левых Аляксандар Квасьнёўскі. Ціпэр агдиднаных левых яны. А прэзыдэнта зноў жа, магчымы, выбірцу у першых туры. Пасля выбыцца з гонкі Ўладзімежа Цімашэвіча і перамогі «ПіС» на выбірах мэр Варшавы Лех Качынскі скончыў адры ў ад Дональда Туска, лідера лібраліста.

Пераменіўся палякі

Політыкі ў Польшчы, як і ўсёды, любяць свары. Тому ад першых свободных выбораў 1989 году на політычнай сцене за Бугам адбылося шмат падзеяліў і перадзелаў. Ні разу не было такога, каб палякі прагалявалі двойчы запар за адну партыю. Усе яны дыскредытуюць сябе пры ўладзе.

Першы парламент пратрываў да 1991 году. У 1990-м на прэзыдэнцічных выбірах перамог з вялікай перевагай Лех Валенса. У 1991-м на парламенцічных выбірах перамаглі партыі пост-«Салідарнасці». Тагачаснае заканадаўства спрыяла існаванню дробных партый, таму іх было некалькі дзесяткі. Гэты парламент пратрываў да 1993 году, калі на датэрміновых выбірах

Беларуская палітыка Варшавы стане больш жорсткай. Піша Зыміцер Дрыгайла.

Польшча збочыла направа

перамагла посткамуністычная левая партыя. У 1995-м Л. Валенсу на пасадзе прэзыдэнта зъмяніў лідер посткамуніста Аляксандар Квасьнёўскі.

Трэба адзначыць, што посткамуністы ў Польшчы перажылі наймавэрнічыя сяветапаглядныя мэтамарфозы, і сёння яны сталі сацыял-дэмакратамі, якія прынносяюць дэмакратычныя установы, віршэнства закону, інстытуцыі тольнага рынку.

У 1997-м на парламенцічных выбірах людзі зноў выбрали правыя. Эта была каўаліція партыі «Выбарчая акцыя» («Салідарнасць») і лібралірная «Унія свабоды». Правыя былы замішаныя ў столькіх скандалах, што на выбірах 2001 году іх падтрымка зменшилася да 5%, і ўжо ў 2000-м Квасьнёўскі зноў трохомфальна перамог на прэзыдэнцічных выбірах, а ў 2001-м зноў сфармавалі парламенцікую большасць. Вось тады на руинах перасваранай праўцы паўстаў саўнічныя партыйная канфігурацыя ў выглядзе «Грамадзянской плятформы» і партыі «Права й справядлівасць» братоў Качынскіх.

Качынскія на початку 1990-х былі паплечнікамі Валенсы, а потым з ім разыўшіся. Шмат хто з знаўціў польската «палятычнага рынку» паразаўвое Качынскага з нашым Зянонам Пашыком за японскую разьязьць мержканійнай і кансерватызмом. Нарэшце ў 2001 годзе ў Польшчы зьявілася яшчэ больш радыкальная каталіцкая ультранационалістычная партыя «Ліга польскіх сем'яў».

Лешак і Ярак

Кіраўнікі «ПіС» у размове з ка-

рэспандэнтам «НН» падкрэслівалі, што эканамічная праграма ў іх «цэнтралісткі», бо яны не прымаюць састымы лінейнага падходнага падатку. Яны лічаць, што «багатыя павінны плаціць у бюджет болей», выступаюць за падатковыя льготы дзяяржавы дапамогу бедным. «Грамадзянская плятформа», наадварот, аргументуе за памяншэнне ролі дзяяржавы, уздзеянне зўраў яго адзінай стаўкі падатку 15% для усіх.

Падтрымка левых за апошнюю пяцігодку з'яўлілася з 40% да 11% па стане на мінуючу нядзелью. Што паказальна, столькі ж зъмяншэнне зўраў яго адзінай падатрмыкаў палітычнай і культурнай альтэрнатывы.

Польчча імкнешца адагрываніць важную ролю ў єўрапейскай усходній палітыцы, таму ўвага да Беларусі павялічваецца

русы больш жорсткія пазыцыі, чым Квасьнёўскі. І пазыцыя «крытычнага дыялогу» ў дачыненні да нашай краіны, якую праводзіў папярэдні ўрад, калі пры пазыгаванні кантактат з вышэйшым кіраўніцтвам Беларусі польскія ўлады падтрымлівалі стасункі з прадстаўнікамі нізовых структураў, можа саступіць месца больш актыўнай падтрымкы палітычнай і культурнай альтэрнатывы.

Польчча імкнешца адагрыва-

ваць важную ролю ў єўрапейской усходній палітыцы, таму

узвага да Беларусі павялічваецца

бітнай альтэрнатывы.

Польчча імкнешца адагрываніць важную ролю ў єўрапейскай усходній палітыцы, таму

узвага да Беларусі павялічваецца

бітнай альтэрнатывы.

Агульнапольскі літаратурны квартальнік «Zeszyty Poetyckie» ў Гнезнене

Беларускі культурна-асветніцкі цэнтар у Познані

аб'яўляюць конкурс для беларускіх паэтаў і перакладчыкаў сучаснай беларускай паэзіі

Конкурс мae на мэце прэзэнтациі выдатных паэтаў і выяўленін самых цікавых з্যў, якія адбываюцца цяпер у Беларусі. Створаны арганізаторамі Капітул з прысланага матэрыялу плянне стварыць дэзвіючыю анталёгію. У анталёгіі вырашана ўключыць творчасць тихіх паэтаў, як Барадулін, Бураўкін, Каараткевіч, Стальцоў, Кундреў, Разанав, Мінкін, Галубовіч, Хадановіч, Аркуш, Сыс, Дранько, Майскік, Адамовіч, Някляеў, Гумінок, Скобла, Жыбуль, Пасюпа, Акулін, Морт, Юхнавец, Артымовіч, Галевіц. Рашыненіем Капітулу сіліс можа яшчэ папаўніцаць. Усіх зацікавленых просім даслаць нізу ад дзесяці да пяцціццаці выібранных перакладчыкамі або самім аўтарамі вершы ў тэрмін да канца лістапада на адres рэдактараў:

«Zeszyty Poetyckie»,
ul. 22 Lipca 77,
62-200 Gniezno

Падрабязнасці па электроннай пошце: vital.vorana@gmail.com
альбо па тэлефоне: +48-600-460-130 (Віталь Воранаў)

СЪССІСЛА

Першая чарнскакая губэрнатарка ў гісторыі

27-м генэрал-губэрнатарам Канады стала чарнскакая ўрадзінка Ганіц, экспертисты Мішель Жан. Інагурацыя прайшла ў прысутнасці сінагага мужа і шасцігадовай прымечнай дачкі. 48-гадовая М. Жан стала адной з самых маладых генэрал-губэрнатараў у гісторыі краіны і трэцій жанчынай

на гэтай пасадзе. Генэрал-губэрнатар — пасада збложчага намінальнага — быў прадстаўніком у Атаве брытанскай каралевы і прызначаецца ёй з рэкамэндацыі прэм'єр-міністра Канады.

Бясконцы съпіс Караджыча

У Босніі праведзена экстремістычна шэлькія ахвяраў масавай расправы над мусульманамі ў

Срэбрніцы ў 1995 г. Усяго быў знойдзены целы васьмі тысячай ахвяраў сэрбскага генасціду. Галоўнія вінаваты ў гэтай трагедыі Радаван Караджыч і генэрал Радка Младзіч распрабаўваюцца Гааскім trybunalam.

Нурсултан верны традыцыям

Кіраўнік Казахстану Нурсултан Назарбаев, што быў лідэр ахвяраў на чарговы

прэзыдэнці тэрмін, адмовіўся ад удзелу ў тэледыбатах. Прэс-сакратар ягонаага выбарчага штабу Арман Шураеў мяркую, што тэледыбата паспрыяюць рэкламе канкурэнтаў Назарбаева. Лідэры СНД любіць даказваць сваю перавагу над апанэнтамі завочна.

Ваныны на будзе

Яказ-кольчечы вайсковая

акцыя супраць Ірану не абыяркоўваецца, — заявіў у інтэрвю BBC кіраўнік брытанскага МЗС Джэк Строд. Гэтак ён пракаментаваў слова Джорджа Буша, які некалькі дзён таму заявіў пра магчымасць ваенага ціску на Іран. Строд спадзіцца, што кірзік, звязаны з іранскай ядернай праграмай, удаца вырашыць дыпламатычным чынам. **Эўрапейскі дзень Волі**

З наступнага году на кантынэнце будзе сівяткавацца Дзень волі і салідарнасці. Адначасова ён будзе 31 жніўня, ва ўгодкі польскай «Салідарнасці». Адпаведнае рашиэнне прыняуту ў сераду, 28 верасня, Эўрапарламент.

АГ; echo.msk.ru

а на съмерць»

белікі, то ў мяне яна акрамя ўсьмешкі нічога не выкликае. Гэта сымболіка ні мае толькі да Беларусі, яна мае адносіны толькі да Аляксандра Лукашэнкі. Што датычыць нацыянальнай сымболікі, то я прыхільні гэтых сымбалій. Яны былі прынятны ў Вярхоўным савеце, які на 3/4 складалі прадстаўнікі намэнклатуры, — і яны галасавалі съвідома, бо ім праект расказаў гісторыю сымблікі. Нам трэба адкрыць дэверы ў гісторыю, і ўсё стане на свае месцы — на трэба будзе никога прымучаць.

АМ: Цяперашняя сымболіка будзе мец статус часовай сымблікі. Безумоўна, старажытная павінна быць вернутая. Мы так распрапагандуем гэтую гістарычную сымбліку, што народ сам падросіць ад гэтым.

«НН»: Які статус будзе мец беларуская мова, які — расейская?

АЛ: Нам трэба вярнуцца на пачатак стагодзьдзяў назад, калі маладыя людзі, якія заканчвалі манастырскую школу, ведалі піць мовай. Хайд выпускнікі беларускіх ВУЗ-аў ведаюць хцяць б піць

моваў, а牠ы на добрым узроўні — беларускую, расейскую ды ангельскую. Разам з тым, я супраць таго, каб людзей, якім піць дзесят гадоў, ламаць праз капела і прымушаць іх размаўляць па-беларуску. Але што датычыць тых, дзеятак якія ідуць у садкі, то безумоўна, там на будзе ніякага гвалту і прымусу — яны будуць з задавальненнем вучыцца беларускай мове, так і было на пачатку 1990-х.

Безумоўна, для беларускай мовы мы павінны будзем рабіць познёныя прэфэрэнцыі. Адразу разумення, што «так трэба», на прыйдзе. Траба бы выкарыстоўваць іншыя, эканамічныя рычагі стымулявання, якія настаўнікам дапамагаць.

АМ: Адзінай дзяржацай мовай павінна быць беларуская. Але чалавек з расейскай мовай не павінен адчуваць слабе горы, чым чалавек, які валаодае беларускай.

«НН»: У якую краіну Вы зробіце першыя візіт ў якасці прэзыдента?

АЛ: Свой першы візіт я зраблю ў Гародню, Берасцце, Віцебск і іншыя рэгіёны Беларусі. Што датычыць замежных візітаў — учё будзе залежаць ад сітуацыі. Мы

будзем ведаць, хто нашыя сябры, хто нам прызначыту руку ў складані час.

АМ: Гэта вырашым бліжэй да выхадаў. А пра бізкую будучыню скажу. Калі мяне абраўшь на Кантрэс, то першы візіт як кандыдата будзе ў Прагу на запрашэнне Вацлава Гаўлы. Што да масквы й Вашынгтона, дык надзвычай важна будзе захаваць адносіны з Расеяй і Штатамі адноўліваць добрымі.

«НН»: Якую ролю будзе адыгрываць першая лядзі?

АЛ: Адна з найважкіх памылак Лукашэнкі, што ён саромеца сваёй жонкі. Першая лядзі — гэта кавалачак традыцый Беларусі. Сям'я — гэта вялікая каптонасць. Ня думаю, што першая лядзі павінна выбіваць для кансыніків квоты, але яна павінна прысутнічаць. Яна павінна быць, та-как, якія яны ёсць, з сваім патэнцыялам.

АМ: Яна будзе выдатнай хатнім гаспаданіем, будзе прымаць сяброў. Але паступова трэба прывычыць грамадзтву да таго, што жонка лідара — гэта таксама грамадзкі дзеянічнік.

«НН»: Калі Вас абраўшь адзінай

ЮЛІЯ ДАРЧЕНКО

Anatolіj Lyabedzka.

Нарадзіўся 27 ліпеня 1961 у в. Трылес (Сталічны). Скончыў Менскі падынтытут (1985), спэцыяльнасць «гісторыя і французская мова», юрфак БДУ (1993). Рабіў мэханізатарам на Сталіччыне (1979—1980), на меснікамі дырэктара Ашмянскай школы-інтэрната (1987—1990). Дэпутат Вархоўнага савету 12-га і 13-га скликанняў. Прадстаўнік презыдэнта ў парламэнце (1994). З 2000 — старшыня Аб'яднанай грамадзянскай партыі, адзін з ініцыятаў імпічэнту Лукашэнкі (1996). Журналіцка праца імя А.Майсенні (1997), дыплём БАЖ «За ўсталяваныя свабоды прэзыдэнту Беларусі» (1999). Мае сына.

Мы ставім задачу
на столькі зменяцца
Лукашэнку, колькі туло
паразытычную сыстэму,
якую ён стварыў.

нам кандыдатам, Вы пераможце?

АЛ: Я могу абыцца тым людзім, якія падтрымаваць мяне, толькі адно: я зраблю, каб яны ўсе былі наперадзе, а я буду на крок перад імі. Гэта азначае, што я зрабіў свой выбар, і я пайду — не да канца, як кажуць, — я пайду да перамогі. Я думаю, шанец ёсць. Лёгка было бы пайсці ў такую кампанію, відаць, у 2011 годзе, калі гэта будзе ўжо іншыя краіна. Будзе велізарнайшая канкуренцыя, але трэба будзе ісці ўжо не ў ляхах, гэта будзе ботонная дарога. Мне многія людзі, якім я давяраю, кажуць: а навопака табе гэта трэба? Моі трэба было бы панаўпрацаць за ўсім, што адбываецца, збоку? Калі частка людзей на верыцы з перамогу, разглядзе гэта як звычайні эканамічны проекц, навопака табе ісці гарэць у гэтым пекле? Я імію маюць рацый. Але разам з тым ёсць людзі, якія мне кажуць: ёсць мяжа, рэшткі веры ў тое,

што нешта зменіцца. Ня зменіцца — мы адносіль звездзем. Зьедуць прыстойныя людзі, якія моглі б трабоў гэтую краіну сапраўднай Беларусью. Мне ж хочацца гэтага. Таму я с'явідома іду і настроены на перамогу. Я не разычываю на нейкую троцюю слі, я разычываю на першых. А першыя — тыя людзі, якія гэтыя дзесяць-пяць націонаціі гадоў цігнучы на сябе норацьбы з Беларусь.

АМ: Так.

Гутарыў
Алесь Кудрыцкі

не могла б аддаць.

ІК: Ведаце... Нават і жыцьцём, як гэта на патасан прагучыць. Мы добра ўсьведамляем, які шлях прыняў Алесь, які абавязкі на сябре ўсклаў. Так што мяжы тут няма... Я разумею, што ў любі момант з намі можа здарыцца ўсё, што хочаш.

«НН»: Што для Вас статус першай лядзі краіны? Ці гатоўства Вы сенія на дзятаў?

СП: Для Беларусі так званы «пратакол» — гэта наагул цімечная рэч. Я з «пратаколам» незнаймая і знаёміца не збліжаюся. Бо гэта пакуль з вобласці далёкай перспэктыўны. Хоць жонка ёсць адлюстраваныем мужа. Першая лядзі, відома, на пэўнай ступені таксама адфіцыйная асаба, бо пра презыдэнта робяць высновы ў тым ліку і па тым, кім з'яўляецца яго жонка. Першая лядзі не павінна ўмешвациць ў дзяржаўную справы, а быць крэйку ў цені, але дапамагаць мужу мусіць.

ІК: Лядзі — першыя ці лякай іншыя — павінна мец паштоту, даброўно, шчырасць і пагаву да людзей. А іншыя статусу ні мае значэння. Кожны з нас чытаў, як трэба класыцы віделец, шанаваць

і вітаць гасцей. Кожная жанчына — гэта гаспадаўня свайго дому, і яна ведае, як трэба прымаць людзей, каб нікто не адчуў зынагаті. Нават калі гэты дом — цэлая краіна.

Гутарыў
Іна Кулай

АЛЯКСЕЙ БАЦЮКОЎ

У пярэднім пакоі нас ужо чакала тая самая пара. Аж да белі сівы дзядок у касцьометройцы і бабуля ў пярэстай хустачы, зь ярка-чырвоным вуснамі і тлуста падкроселеным алоўкам вачамі. Чорна-сіня паlossenі шпіл наўскос к паверх сівых брывоў, але на экране мусіл глядзецца добра.

Мы ўчачьвярох прыслей ў студы. Вераніка аграбуючы начала.

— Так Мікалай Фёдаравіч, — дзед важна кінуў, — і Вольга Рычартайна, — бабуля элегантна павяла брывом. — Вы сёлета адзначаеце залатое вясельле. Так? — Мікалай Фёдаравіч і Вольга Рычартайна ўсыміхнуліся адно аднаму і нам. — Цудоўна. Мы вельмі вас віншаем.

— Дзякую.

— Ви на хвалойцеся, у нас будзе з вами самая звычайная размова, так бы мовіць, пасяменаму. Раскажаце нам, як вы пазнаёмліся, што белей за ўсё запомнілася з вапага сямейнага жыцця. Ну і, вядома, у чым рэп'ют такого доўтага саюзу! — Вераніка ярка засмыялася. Мікалай Фёдаравіч сарамліва папіснуш плячамі: «Ну-у, што мы тут скажам асабліва...»

— А нам асабліва ня трэба, расказваіце нам усё як ёсць. Давайце папрады маладым са сваімі, якія бы мовіць, узросту, і абавязково раскажаіце нам пра ўсё сваі самыя значныя падзеі ў жыцці.

— А што мы раскажам, у нас нічога асаблівага не было — засмыялася Вольга Рычартайна.

— Ну ня трэба, ня трэба вам так ужо хаваць і ўтрымай. Ба ўсіх нас ёсць і шкілет у шафе, і нешта запамінальнае.

Я ўступіў у размову:

— Раскажаіце нам пра сваіх дзяцей.

— А гэта добра, — супакоілася Вольга Рычартайна.

А Мікалай Фёдаравіч спытуаў:

— Ну, спачатку, канечне, траба будзе сказаць некалькі словаў пра сябе?

— Пра вас, — напрапала Вераніка.

— Добра. Гэта добра.

— Ну што ж, хадземіне на наша, так бы мовіць, месца.

Пудра, удзівіянне пяцелькі, халадок, пачатковая застаўка.

— Добры дзень, добры дзень усім нашым тэлеглядзам, сёньня паніздзелак, гэта праграма «Справы сямейнія», і ў студы Алесь Коцбоба...

— ...і Вераніка Дрын, — падхапіў я і падумай, што з такім прызывацьмі Вераніка падешы бяля аналітычнай праграмы на БТ.

— А размова наша сёньня пойдзе пра пілоб. І на прости пілоб, а з залатай пройбай, так сказаць. У нас у гасціх — Мікалай Фёдаравіч...

— ...і Вольга Рычартайна Чаркасавы адвапаведна, — падхапіў я.

— Добры дзень, Мікалай Фёдаравіч і Вольга Рычартайна.

— Добры дзень, — гледзячы ў камэрку, павітаўся Мікалай Фёдаравіч. Я прыгадаў, што мы забылі іх папрасіць не глядзець у камэрку.

— Мікалай Фёдаравіч і Вольга Рычартайна — не звычайная пара, — працівала Вераніка. — Ім удалося тое, што так рэдка сустрэкаецца ў сучасных сэм ях. Ім удалося захаваць каханье, аданасць і вернасць, адно аднаму на доўтага гады.

— А дакладней, роўна на пяцьдзесят, — падхапіў я. — І сёлета, літаральна днямі, яны будзьлі аграбаць залатое вясельле.

— Віншую вас, Вольга Рычартайна і Мікалай Фёдаравіч! — засмыялася Вераніка.

— Дзякую, — уступіў у гутарку Мікалай Фёдаравіч і крыху падаўся наперад. — Толькі я павінен вас напрапавіць. У нас залатое вясельле будзе на днімі, як вы сказаць, а праз два тыдні, бо ажаніліся мы роўна пятнадцатага чысла. Гэта мы спачатку хадзілі ажаніцца трысцяці першага, а потым перанеслі вясельле на два тыдні, бо захварэла Любоў Еўдакімаўна Скварцова, дырэктар нашага ЗАГСу. Я быў брыг, паколькі яна прасkrзайлася. І такое бываўла. А шлюбы рэгістравала толькі яна ў нашым гарадку.

— Так. А пачнём давайце напуш размову...

Ольга Дзяржкоўская

апавяданье

А я думаў, у нас сын

Аляксей Бацюкоў — пісьменнік.
Жыве ў Марііве.

ЛАІО ФЁДАРАВІЧУ!

Ані Вольга Рычартайна, ані Мікалай Фёдаравіч не адазваліся на Веранічы віскат, таму падхопільваць прыйшлося мене. Сродзі сваіх папер у папцы я не адзру знойшоў неабходны листок. На адно імгненьне праспавідаваў яго позіркам, каб не патрапіць на які-небудзь новы падман, і нахіліўся да Вольга Рычартайна:

— У размове з напышымі рэдактарамі вы, Вольга Рычартайна, у прыватнасці, зазначылы, што апошнія некалькі гадоў пашце песьні і адну з іх прысыцьлі спцыяльна свайму мужу, Мікалаю Фёдаравічу.

Ізўны час Вольга Рычартайна глядзела ў адну крошку, аднак на мас апошнія словаў ўпізіла пашварнулася і паглідзела на мене. Доўга, неўрома, моўчы.

— Гэта так. Вольга Рычартайна? — дадаў я на папіце і ўсыміхнуў, пераводзіча вочы ўпізі на папку, бо пад гэтымі позіркамі хандлілася крупніца на месцы і зарывацца з галаўой у писок.

Стала чуваць, як цікуе стрэлка гадзінніка на сцяне. Вольга Рычартайна маўчала, але піярэзівае яна глядзець на мене, я ўжо баўшыся правяранца.

Мікалай Фёдаравіч ня вытрымаў першы.

— Я нарадзіўся ў 1940-м годзе ў сям'і простага рабочага чалавека, працоўніка Мсыціслаўскага мэталоргічнага завода, і настайнцы школы нумар адзін. Гэта былі шчыры і добрыйя людзі, якія научылі мене шмат чаму доброму, чаму і я заўсёды вучыў сваёго сына і буду вучыць сваіх унукau. Я з самага дзіцінства любіў прыроду сваёй роднай зямлі і вельмі паважаў клясыкі нашай беларускай літаратуры. Якуб Колас і Іанка Купала заўсёды мной высока цаніліся, хоць расейскіх аўтараў я таксама вельмі любіў.

Асабліва мне падабеца Леў Талстой. Яго раман «Вайна і мир» я перачытаў некалькі разоў, і з кожным разам адкрываў для сябе непэна новае і новае.

Я нарэшце вынырнуў з саёй папкі:

— Мікалай Фёдаравіч, вы ж хутка съявіце залатое вясельле з Вольгай Рычартайной? Так?

— Так, малады чалавек, — ён глядзеў неўрома ўбок ці міма мене. — Гэта адпавядзе речанскасці.

— Тады растлумачце мене, калі ласка, чаму вы нарадзіліся ў 1940-м годзе?

— А чаму я не павинен быў нараджацца ў 1940-м годзе?

— Выходзіць, што калі цяпер 2005 год і вы съявіце залатое вясельле, то вы ажаніліся ў пяццінаццаты год?

Вольга Рычартайна нарэшце закруціла галавой, і цяпер ужо яна ўтрапілася ў Мікалая Фёдаравіча.

Мікалай Фёдаравіч зноўку зажаваў губамі. Ён паглідзеў глыбока ўпізі, і складкі ахапілі ўсю ніжнюю частку яго твару. Наэпэше ён праскрыгітаваў з гэтых складак:

— Выходзіць, што так.

— Коля, — Вольга Рычартайна плакала. Гэта была, аднак, халодная і замкнутая віфа. Вольга Рычартайна і затрос вуснамі. Потым спраўліўся з хваліваннем і ўскрыкнуў:

— Я ікот! Ня здраджаваў табе.

— Ага, і на старане ў цябе няма дачкі, якія ўзграй пэтым зехала з мужам? Ты сама расказаўшай майму брату.

— Я нарэшце пераадолеў агульную слабасць і выдуўшы:

— Так, канечне, жыцьцё — складаная штука.

Мікалай Фёдаравіч пазіркамі на сямае вуха Вольгі Рычартайны і затрос вуснамі. Потым спраўліўся з хваліваннем і ўскрыкнуў:

— Я ікот! Ня здраджаваў табе.

— Ага, і на старане ў цябе няма дачкі, якія ўзграй пэтым зехала з мужам? Ты сама расказаўшай майму брату.

— Я нарэште пераадолеў агульную слабасць і выдуўшы:

— Так, канечне, жыцьцё — складаная штука.

Мікалай Фёдаравіч апусціў галаву зноў і рабіў наўмена затрос усімі сваімі складкамі.

— А Саша?

— Саша? — цяпер задумалася Вольга Рычартайна. — Саша? — гляціўшы і задушпіваў паш.

Толькі цяпер зімяніцца на Вольгі Рычартайны, — што ярка-бязавая пасма выбілася ў ёе з-пад хусыцін і закрыла палову твару. — Саша?

— Саша, Саша. — паўтарыў Мікалай Фёдаравіч.

Вольга Рычартайна паглідзела ў пошуках падтрымкі на мене, потым на Вераніку.

— Я памятаю.

Мікалай Фёдаравіч зудзіхнуў:

— А я думаў, у нас сын.

Н.ВАЛЕНЧУК/АГРУМІДІА

НараДА! ДА! «ДАЖЫНАК»

ВАДЗЯНІК НЯМІСКІ

Працяга са старонкі 2.

«Апошні гады жылі мы млява.
Цілер пра нас пасюндака пойдзе слава!
Глядзіш, как тръмалісі!
Свайго мы дачакалісі —
Нарэшце і да нас дайшла халява!

Вядома, пойдуть гроши і направа.
Налева трэба больш? Якай ё справа?
Жывёнь у толькі з жыкнамі —
Пажнём сваё «Дажынкай».
Не агляднее родная дзяржава.

Ня спіцце ў шапку, загінайце пальцы:
Хоць трэсніце, але зрабіце, малыцы!
Найўбраныя бульбушкі,
Спусцельня кароўнікі
Кроў з носу, быць павінны ў асфальце!

І яблыкі развесіць трэба ў садзе:
Хай возвіць аграпном на ўласнай «Падзе»,
Ды не свае злёўня —
Чырвоны! Куплённы!
Ня зробіць — ён за сад надоўга сядзе!

Цілер да старшыні «спажыўсаозу:
Глядзі, наспахывай якое пузо!
А дзе ж у крамах пернікі
На горш, чым у «турборні»?
Табе пасада клебная — абуза!!

Адна зўягала ёсьць да венкому.
Ня стаў свой «шасыцісоты» кали дому?
Хаяк там канэрсі!?
Павіен быць пры «інерсе» я!
Табе субардніця знаёма?!

Пра бізнесоўца ледзьве не забыва.
Дык вось, пакуль апошніе не накрыху.
Няхай насясьць па дrescye «штук».
Амань адбіліся ад рук —
Пра нейкі рынак люд разгаварыўся!

А ты калі прачнесься, ідэоляг?
Хоць шорах навядзі з папом у школах.
Што, на пустыні стратнікі
Заўпарціца настайнікі?
Ня зробіць нам да сывят дзяцей вясёльх?

А вы імпэт настайнікі ўздымайце —
Па пару мінімалак абяцайце.
Адразу не давай, начоўин,
А то спусцэе магазын
І лясыне добраўбіт у нашай хаце.

Вось у сабесе слушна разважалі,
Калі хор ветэранскі запрашалі:
«Як выплаціць ім пэнсіі,
Век не пачум песні мы».
І пэнсіі на месяц затрималі.

Што песні — факс із вобласты даслалі!
Ня факт, але празрыста намякалі
На голыя хыволікі
І лыткі для эротыкі
Ды іншыя, як кажуць, тралі—валі...

Ня лыпайце нявіннымі вачыма
І не кажиць мне, што немагчыма!
Ня толькі на экваторы
Ёсыць голых баб аматары!
Патрэбна ўважыць кожнага па чынے.

І сыёгны паказалі на парадзе.

Але глядзіце мне, каб Ядзя здуру
Не агаліла ўсю сваю фігуру.
Калі яна ё спініцца,
Усё начальства ёзьвівінца
І забярэ ўсе ў наэмніклатуру.

Цілер пра навакольную прыроду —
Пра вашу маць, няжукно чулі зроду?
Мы сёньня — агітаторы!
Мастацтва, трасца матары,
Павінна ў нас цілер служыць народу!

Пуд фарбы жывапісцам выдаць з базы!
Няхай фарбуючы, богаў-удушу-мазы,
Зялёным колерам траву,
Інакш голавы здару!
Без фармалізму і другой заразы!

Начальству даспадобы на каменны
Дзікі, зубры, бавёркі ды лені.
Прыпомі родны свой парткам,
Дай разнарадку мастакам:
Буслоў — ні-ні! Які тут сумненны:

Галоўны госьць становіца шалённым,
Калі пабачыць белае з чырвоным.
Чуў у сталіцы чуткі я,
Што хутка нават «шуткія»
Перафарбуюць колерам зялёным.

Дарэчы, што там з больніцаю, фэльчар?
Я пакажу табе «пашча на вечар»!
Ня цацкайці з калекамі!
Усіх дамоў — за лекамі!
І больш каб не збіраў з убогіх веча!..

Няма з мэханізатарамі эладу:
Аднін камбайн працуе на брыгаду!

Жывуць адзінай мараю —
Як гандлявіца саллярко,
А потым жлукцяць «гару» эж да ўпаду.

Іх прадстаўнік раённага закону
Павіен папамяць, бо пры пагонах.
І службу знаць пары на яць:
«Халаць, цягнуць і не пущаць»,
А чырванець — выключна з самагону.

Вядома, свята будзе ўсё па-руску.
Ды калірту праца на закуску.
У школе ёсьць адзін дзвірак —
На мове чаша толькі так,—
Хай выступіць. А потым — у кутузку!

Загад няглосны ёсьць пра траці сэктар.
Абрала ту дзяржава верны вектар:
Нацэны з дзімкватамі
Павінны быць за кратамі!
Хапае ў КПІЗ на іхні век нар.

І з той нагоды ўжо далі дабро нам
Пустыя Крыніцы перакрыць кардонам.

Гасцей калі на чай збігъръ,
На кожны слуп — па снайэру!
І хай пільнюць усю ноч Мірон!

І пры канцы — галоўны напамінак:
Кар'еры рост — па вінках «Дажынак».
Лізьнече ўсе напоўніцу,
А ўладзе кайф запомніца —
Дазволю на Канарах адпачынак!!!

СТО ПУДОЎ АДЗІНОТЫ

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

***
Больші нічога не адбываецца
толькі неба ў вадзе адбиваецца

***
Дэльце лыжкі солі на шклянку цёлага мора,
якое ціма з валасоў і на твары ністыне.
Ляціш праз мяджу на супречу са сьветлым
tommorrow
і ўпадаеш у мора ў раёне Гданьску і Гдыні.

Вільготны венер зранку маігі прамывае.
Зывіліны вашых маршруту — на гданьскіх магазінах.
Міна цябе пралітаюць аблокі, птушкі, трамваі,
караблі з Вэстэрлітва і электрыкі на Мальбаркі.

Вучыш замежных новы па караоке.
Джаз-фестывалі чак на молах і персах.
Кожная дрэўка — анёл, найчасцый — каравокі.
На языках без касьцей супракаецца пірсінг.

У плянітарыі сьпіш пад коўдрай Вялікай
Мядзведзіцы,
і загараш пад хмарным небам на злосць
прагнозам,
істота, якая здалёк чырвоану скруто съвешцца,
выкладыкі Ліцэю, пазт з абгарэльм носам.

А потым дашлеш па поще альбо напішаши у
посыце
верш—апрадынне, сам сабе заборонца,
што ты тут паводзіуся, як і належыць госьцю
не згараў на буйках і не заплываў за сонца.

***
шчасце ў даждыкі табе выпадаюць блёкамі
шэрый і белыя плямы ў неба на твары
нібы калейдаскоп чаре аблокамі
хмари аблокі хмари аблокі хмари

неба ў вадзе а вада ў сүцэльнім гудзеньні
хутка на кожным пальцы ног па маскіті
калейдаскоп прамок і мяняе адзенныне
шэры і белы і шэры колер блакіту

***
сонца скавала праменяне ў твайн настроі
небе цукровая вата і польская леды
ты ўмынула пллер ціпля рас тroe
і я сплю пад дыктоўку тваёй мэледы

і я тримаю ў вушах крэху тваёй музыкі
і я тримаю ў грудзях крэху тваёго паветра
але мае фантазіі зашпіленыя на ўсе гузікі
але твае мрой і на пляжы на ходзіць бяз шэвэрда

адлегласць у сорак мэледы ў — не з малых
і мы да самай мяжы будзем мець занятак

каштукочы адно аднаго на слых
спалучаныя сасуды пад знакам сіямскіх близьніятак

сто пудоў адзіноты

*I just called to say «I love you».
Stevie Wonder*

сто пудоў адзіноты больш чым паягне ліфт
за акном то злыва то проплыў то залева
ходзяць думкі налева і ўлеву скіляюць шрыфт
і пішу пачынаючу з рыфмай справа налева
сеныня днень іnoch пагадзіліся на нічью
і нікай нябеснай манні максымум манка
а назустрэчі вечар з раны зуб даю
гэта восень будзе вільготнай як німфаманка

гэта восень будзе вільготнаю сто пудоў
нібы горла не прасыхацьце да небакрао
але будзь я нават нітрат пахільных гадоў
я вазому тэлефон і скажу што цябе какаю

* * *
ты ўмееш гадаць бяз кавы — досьць
цынамону й гваздзікі
арыентуюсь ў музыцы і паралельных
сусветах
юная нібы яшчэ не запалены маладзік і
стара як вечнасьць таму пагашаны ў небе ветах

зяўседніца ў кожным касцёле сьнагозе і кіске
гатовая ехаць стопам па потым вяртацца па шапалах
а потым выйдці на подніум хітаючыя як на пірсе
такая лёгтая што здеца эмые любы фатасалах

покуль мэтро развозіць па навагоднім аргане
покуль мне развозіць — працу яшчэ з манью
ты засынаеш у недасякі дзявочай фата-мартане
і прачынаесь ў ложку побач са мною

Разьвітанне. Пазама

Выкінула ў акно ўсю яго паклажу:
«Не прыходзь сюды больш — загрыміш у турму!»
«Усе мы пад Богам ходзім», — хлопец ёй кажа.
«Усе вы пад бокам ходзіце», — кажа яна яму.

* * *
Праграташы жыцьцё настолькі, што ўжо закладку
укладаш на між астатніх, а між прачытаных
сторонак,
забываеш амаль пра ўсё, што было спачатку,
і гартаеш спачатку — і раштані бачыш: пічатку
на стронцы сямнаццаць пакінущы ўчысьці
парсыцэнак.

І глядзіць чырвоная вочы на палітроідзе:
пераходны ўзрост — на крэыс сядзінга веку.
І гаворыш сабе, што ўрэзце і гэта пройдзе,
і вяртаеш кнігу ў школыную бібліятэку.

АДАМ
ГЛЕБУС

Сучаснікі

Сыс і сорам

У прысутнасці Анатоля Сыса адчуваўся разылты ў паветры сорам. Здавалася б, мусіў прысутнічаць гонар, такі крышку наханы, зь лёгкім водарам гарэлкі, вайскова-мужчынскі гонар... Не! Саладкаваты, вінны, крэху клікі дух сораму выпарваўся з Сыса. Сорам за яго, сорам за сябе, сорам за нашу беларусчыну... Каб пазыцыяга гэтага сораму, Сыс і книгу сваю апошнюю называў «Ягамосьць», толькі выйшла тая кніга адно ўзорніку, а зборнік той Анатоль пасаромеўся называць «Ягамосьць» і называў «Сыс».

Дубавец і Вострая брама

Калі Дубаўцу сказаць, што ягоная беларусчына не зусім беларусчына, ён не зразуме. Раствумачы... Беларусчына Дубаўца «благоприобретенна», а не «природженнай». Абедзье беларусчыны добра, а не блага. Абедзье маюць права на існаванні. «Благоприобретенна» беларусчына ў наш час нават больш папулярная і запатрабаваная, бо яна больш амэрыканская, больш савецкая, больш дзяржаўстваўальная, больш прагматычная, больш канструктыўная... Толькі ўтым паэтычным націянализміме, які часам ідэалізуе Дубавец, прыроджаная беларусчына першасная, а набытая — другасная. Праз гэту супірэчнасць Дубавец ня можа рухацца паступальна, а бяжыць па коле і выпадае з актуаліяў. Каб рухацца паступальна, Дубаўцу варта было адмовіцца ад рамантызациі націяналістычных съвєтагляду, дзе антрапалегія, з яе голасам крэыві, дамінует. Трэба было паглядзець на съвятую Вострую браму з боку Эўропы, з боку Вільні, а ні з боку Шумскага Кемялішак. А кніга Сяргея Дубаўца «Вострая брама» — гэта погляд на съвятыні з дупла сухадрэвіны.

Дзязліковіч і рок-н-рол

Калі музычны журналіст піша пра гурт накшталт *«N.R.M.»*, ён у падтрымке пакідае сваю ішчырую лобу да *«REM»*. Такі і хваліць *«N.R.M.»*, і анализуе іх творчасць, і падтрымку рэжымную арганізоўвае, але любві сістраўдніцтва ня схаваеши, любоў да *«REM»* тყырчыць як цыкіц у бодзе. У кнізе *Дзязліковіча «Ix «Mroja». Ix «N.R.M.»* любві да *«REM»* няма. Нават дзяўчына робіцца. Ну хіба можна так любіць *«Mroja»?* Ну хіба можна так захапляцца *«N.R.M.»?* Можна! Кніга — доказ гэтай любві.

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

разыбвалася на дзве группы (пазней быў і трэцяя группа). Да першай группы, якую *жар-там* называлі беларускай арыстакратыяй, адносіліся Доўнэр-Запольскі, Краскоўскія, Ермаковічы, Цывікевічы, Аляксандар і Іван

Смолічы. Другая група, якая з першай падтрымлівала толькі ветліва знаёмаства, — Некранівічы, Купала, Грамыкі, Жылуновічы, Коласы, пазней Ластоўскія.

У Купалы бывалі пісьменнікі «польнмеўцы». Захадзілі іншым разам (не асабівай часта) Прышчэпаў і Чарот, прыходзілі туды, галобуным чынам, пісь. У пісьменнікам асвярдзілі, асабівія моладзі, квітнела ў той час багемічна. З Купалам і яго жонкай я сібравала з 1909 г. Нашы ўзаемадносіны амаль сваляцкі. Ні ад Купалы, ні ад каго бы там ні было я ня чула пра існаванне якой-небудзь арганізацыі. Найдварт, часта чула размовы пра тое, што беларусы ня ўмеець арганізавана выступаць у абарону сваіх націянальных інтарэсаў, што няма яднання, кожны дзеяйніца па-свойму, а таму і б'юць іх па аднаму... Ставілася ў прыклад украінцы,

цы, якія ўмеець адстойваць свае націянальна-культурныя інтарэсы...

Прамінула амаль стагодзьдзе — і што змінілася? Як ня мэлі, так і я ўмеець беларускіх арганізаванцаўцаў, якія іх націянальныя інтарэсаў, але любві сістраўдніцтва ня схаваеши, любоў да *«REM»* тყырчыць як цыкіц у бодзе. У кнізе *Дзязліковіча «Ix «Mroja». Ix «N.R.M.»* любві да *«REM»* няма. Нават дзяўчына робіцца. Ну хіба можна так любіць *«Mroja»?* Ну хіба можна так захапляцца *«N.R.M.»?* Можна! Кніга — доказ гэтай любві.

* * *

Ён ненавідзеў усіх: найбольш гэтых, але ня менш і тых.

* * *

Інтэлектуал да маргінала адносіцца з пагардо, з надуманым пачуццем, а маргінал да інтэлектуала — зь інінавісцю. Маргінал натуральны — і пачуцьце ў яго натуральнае.

* * *

Адна з самых небясіпачных хвароб — былая велч.

На вучобу ў Амэрыку

З 20 найлепшых ВНУ сьвету 17 — амэрыканскія. 70% усіх сучасных ляўрэатаў Нобэлеўскай прэміі працуць у ВНУ ЗША. Як атрымаць амэрыканскую адукцыю? На ўласным досвідзе раіца **Андрус** Храпавіцкі.

Справа на танні

Ста найлепшых універсітэтаў сьвету большасць — амэрыканскія. У сьвеце таксама асаблівіца кантакту амэрыканскія асыпранцкія праграмы. Менавіта ў ЗША нарадзілася ступень MA (магістэр гуманітарных навук).

Каб паступіць у амэрыканскі ўніверсітэт, трэба на добрым узроўні валадаць ангельскай мовай, якую вам давядзенца здаўшы яшчэ ў Беларусі. Па-другое, адукцыя тут не бясплатная, а кошт яе можа складаць і 50 тыс. долараў у год (у залежнасці ад спэцыяльнасці, універсітэту і праграмы). Больш падрабязна пра цэны, праграмы і стылістыкі можна дапоцьнаць на сайце www.edusa.net, які мае на мэце дапамашь жыхарам Беларусі даі сунедных краінаў, якія хочуць вучыцца ў ЗША.

Па-трэцяе, за кватэру давядзенца плаціць даляраў 300—500, але месца ў інтэрнаце ва ўніверсітэцкім гарадку будзе каштаваць яшчэ даражэй. І калі нехта з Беларусі думае, што я шыкую, здымкаючы на пару з хлопцамі трохпакаўную кватэрку, ён памылаўшыся. Апрач эканоміі, жыцьцё на кватэрэ дае больш свабоды, больш рэальнай Амэрыкі, менш тлуму.

Шукайце стылістыкі

Зарабіць на навуку ў ЗША на радзіме цікка, таму найбольш аптымістычны варыант — пошуку стылістыкі. На ступені бакалавра ён атрымаць цяжкай, на навучанне на вышыйшыем узроўні (магістэр, доктар) — прасцейкай. Але ў гэтым выпадку трэба ўжо мець вышыйшыю адукцыю ѹ прадманістрація дастатковыя веды ў сваій галіне.

Я выйграў амэрыканскую ўрадавую стылістыку імя сэнатора Маскі. Дзеялі гэтага траёба было здаваць экзамены TOEFL, GRE, праходзіць гутарку, пісаць не-

Аўтар на фоне бібліятэцкі Ўілсаны ўніверсітэту Пойночнай Караліны. Тут, як і ўсюды ва ўніверсітэце, бясплатны інтарнэт для студэнтаў. Шмат хто браўсіц сайты ці піша лісты, адпачываючы

калькі эсэ. На першым этапе мне таксама давялося сабраць вялікую колекцыю дакументаў і разкамандаций.

Я трапіў ва ўніверсітэт Пойночнай Караліны ў Чэлзэл-Гіле. Школа журналістыкі тут лічыцца адной з найлепшых у краіне. Тут жа находитца і знакамітая бізнес-школа, а таксама юрыдычная школа, дзе чытае лекцыі Джон Эўардс, што балтаваўся ў віцэ-прэзыдэнты разам з Керы.

Стылістыка сэнатора Маскі — відомая й прэстыжная праграма ў краінах бывшага Саюзу. Сярод яе знакамітых атрымальнікаў — прэзыдэнт Грузіі Міхайл Саакашвілі. Праграма магістарской адукцыі пакрывае ўсе асноўныя выданцы, улучна з аплатай навучання і мэдстрахоўкай. Адмініструе яе IREX, некалькі разу тому выйнікнуты з Беларусі ўладамі. Тым не менш, праграма працягвае існаваць, а новы

конкурс традыцыйна абвесьціў увесен. Умовы можна паглядзіць на сайце амбасады ЗША ў Беларусі. Ёсьць і іншыя праграмы стылістыкі, але калі вас цікавіць наеўкі канкрэтнай ўніверсітэта, месціцца на сайце адміністраціі на афіцыйным сайце — toefl.org. Кошт іспыту — 140 долараў.

Для атрымання ступені бакалавра ў Канадзе ці ЗША вам давядзенца таксама здаваць SAT — Scholastic Aptitude Test — тэст на здольнасць да навучання, які ацэнівае агульныя веды па літаратуре, матэматыцы і гісторыі.

SAT бывае двух відаў — праўверка агульных здольнасцяў мыслення (SAT I, reasoning test) і праўверка ведаў па канкрэтным прадмече (SAT II, subject test). На тэст SAT I дасеща тры гадзіны, на SAT II — адна.

Вынікі вам паведамляю недзе праз дзён дзесяць пасля задачы. ETS, Служба адукацыйных тэсту — наўгадавая арганізація, якія адмініструюць тэсты, што апісваюцца ў гэтым артыкуле; можа сама даслаць ваши вынікі ва ўніверсітэты, куды жадаеце паступіць. Праводзіцца тэст у траўні — чэрвені. Рэгістрацыя трэба да сакавіка. Іспыт каштуе 38 долараў.

GRE і GMAT

Калі вы зыбіраецеся паступаць у асыпрантуру, замест SAT вам давядзенца здаваць асыпранцкі іспыт GRE (для гуманітарыяў) ці GMAT (для МВА), где праўвераць лігачыннае мысленне, разуменне мовы, а таксама матэматычныя здольнасці. Не толькі беларусам, але і амэрыканцам цікка дасеща моўная частка тэсту, бо праўверае яна разуменне акадэмічнае лекскі, якія ў гутарковым маўленыі сустракаецца вельмі рэдка.

Здаючы GRE, таксама давядзенца пісаць два эсэ. Раю — сачыце за структурай, хай ваш твор будзе ня надта доўгі, але калі ёсць было лягачына. Каштуе тэст 120 долараў, GMAT — 195 долараў.

Але не лічыце, што ёсць гэта немагчыма. Галоўнае — пастаўці перад сабой мету. Для пачатку рою падысьці ў «Амэрыканскі цэнтар», што знаходзіцца на сталічным праспэкце Скарыны (Невалежнасці), 169 — «Бізнес-цэнтар XXI ст.» паўднёваскрыло, офіс 512. Там ёсьць неблагая бібліятэка на тэму адукцыі ў Амэрыцы, дзе ёсьць і дапаможная літаратура па задачах вышэйпералічаных іспыту.

Ці варта спрабаваць?

Калі вы жадаеце атрымаць незабытны досьвед жыцьця за мяжой, павысіць веды, завесіць новыя скробы, а таксама ауконаць ў чароўны свет амэрыканскага ўніверсітэцкага адукцыі — адназначна трэба спрабаваць паступаць. Узважце ўсё плюсы і мінусы, асцяне рэальнай свае здольнасці і, галоўнае, рыхтуюцца. Паступлены ў амэрыканскую ВНУ можа заняць год, два, нават тры. Але амэрыканскі диплём дае выдатныя шанцы на працаўладкаванне як у Беларусі, так і практична ў любой краіне. Студэнтам быць цікава. Тым больш студэнтам у Амэрыцы.

СПОРТ СЪЦІСЛА

Заданыне на вясну

У панядзелак, 26 верасня, прайшло лёсаваньне чвэрцьфіналу Кубку Беларусі па футболе. Матчы 1/8 фіналу прайшли 21 верасня, у прыバтніцкі, сёлетні ўладальнік Кубку, мінскі МТЗ-РПІА, прайграў салігорскаму «Шахтарту». Такім чынам,

у наступным красавіку згуляюць: «Гомель» — «Хімік» (Светлагорск, першая ліга), «Дынама» (Менск) — «Шахтар» (Салігорск), «Дынама» (Берасіць) — БАТЭ (Барысаў), «Зорка-БДУ» — «Баранавічы» (першая ліга). Пераможкы вызначацца па выніках дзён — 1:2. Перамога

Прабіліся са скрыпам

Мужчынскай тэніснай зборнай з'яўляюцца варнілісты ў асноўную групу Кубку Дэвіса. 23—25 верасня ў Торонто (Канада) Максім Мірны і Уладзімер Ваўчукі выйграілі ў зборнай Канады з лікам 3:2, саступаючы пасля двух дзён — 1:2. Перамога

дала магчымасць падняцца на дзяўятае месца ў агульным рэйтынгу. Супернік беларусаў па 1/8 фіналу, што пройдзе будучай зімой, вызначыцца ў найбліжэйшы час. А сёлета фінал Кубку Дэвіса будзе славянскім: за галоўныя прзызімы змагаюцца зборныя

Харваты і Славаччыны.

Разгром у Швэцыі

Жаночая зборная Беларусі па футболе прайграла ў сваім трэцім матчы адборачнага турніру чэмпіянату свету лідэрам сваіх групаў зборнай Швэцыі з лікам 0:6. Пасля трох гульняў беларускі збіральны

свайгі кваліфікацыйныя групы перадапошніе пяці месцы, маючы толькі адзін бал.

Наступная гульня супраць ісландак 6 траўня ў Менску. Суйчынніцы Б'ёрк пакуль займаюць у нашай групе другое месца.

AP,
«Football.by»

